

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ**

PANEL

“AVRUPA BİRLİĞİ VE 3 EKİM SONRASI SÜREÇ”

25 Ekim 2005

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Prof. Dr. Enver HASANOĞLU
Başkent Üniversitesi
Stratejik Araştırmalar Merkezi Müdürü

Prof. Dr. Mehmet HABERAL
Başkent Üniversitesi Rektörü

PANEL YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. Ünsal YAVUZ
Başkent Üniversitesi ATAMER Müdürü

PANELİSTLER

Prof. Dr. Atilla ERALP
ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi Müdürü

Prof. Dr. Sertaç Hami BAŞEREN
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Haluk GÜNUĞUR
Başkent Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

Tarih:25 Ekim 2005

Saat:13.30

Yer: Başkent Üniversitesi Bağlıca kampüsü Prof. Dr. İhsan Doğramacı konferans salonu Eskişehir yolu 20.Km. ANKARA

Tel:0312 213 05 60, 213 72 93, 212 90 74 Fax: 312 223 68 15

E-Posta: sam@baskent.edu.tr <http://sam.baskent.edu.tr/>

SUNUCU- Sayın Rektörüm, Rektör Yardımcılarım, hocalarım, değerli misafirler; Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin düzenlemiş olduğu "**Avrupa Birliği ve 3 Ekim Sonrası Süreç**" konulu panele hoş geldiniz.

"Avrupa Birliği ve 3 Ekim Sonrası Süreç" konulu panelin açılış konuşmasını yapmak üzere Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Müdürü Prof. Dr. Enver Hasanoğlu'nu kürsüye davet ediyorum.

Prof. Dr. ENVER HASANOĞLU (Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Müdürü)- Sayın Rektörüm, değerli konuklar; Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi olarak, ülkemizi yakından ilgilendiren meseleleri ve gelişmeleri etkin bir şekilde incelemek ve kamuoyuna duyurmak amacıyla düzenlediğimiz panellerimizden bu yılki ilk panelimize hoş geldiniz.

Panelin konusu, **Avrupa Birliği ve 3 Ekim Sonrası Süreç**. Bu başlığı dikkate aldığımız zaman, görülecek ki, zamanlamamız çok uygun bir zamandır. Zira bugünler yetkililerce müzakerelerin başladığı açıklamasının yapıldığı ve ön taramaların başladığı günlerdir.

Bu panelin kafalarınızda mevcut olan birçok soruya cevap vereceğinden eminim. Müzakere tarihi almak, ön taramalara başlamak güzel bir şey; fakat yolumuzun çok uzun olacağından, müzakerelerin çok yorucu geçeceğinden, çok çetin pazarlıkların yapılacağından kimsenin şüphesi yoktur. Bütün dileğimiz, Hükümetimizin ve gelecek hükümetlerimizin müzakereler sürecinde sağlam, dik ve kendilerinden emin bir şekilde masaya oturmaları ve iyi pazarlık etmeleridir. Türkiye Cumhuriyeti'nin hayati önem taşıyan konularından hiçbir taviz vermemeleridir.

Aslında ben konuşmak istersem yarım saat, bir saat konuşurum, fakat konunun ehline bırakmak istiyorum.

Sözlerime son verirken, her zaman desteğini gördüğümüz Sayın Rektörümüz Haberal'a teşekkür ederken, siz katılımcılara, panelistlere ve Stratejik Araştırmalar Merkezi Yönetim Kurulu'na teşekkür eder, hepinize saygılar sunarım.

SUNUCU- Konuşmasını yapmak üzere, Başkent Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Haberal'ı kürsüye davet ediyorum.

Prof. Dr. MEHMET HABERAL (Başkent Üniversitesi Rektörü)- Çok değerli konuklar; Stratejik Araştırmalar Merkezi'mize çok teşekkür ediyorum; gerçekten arkadaşlar ülke sorunlarımızla ilgili zamanlamayı çok iyi yapıyorlar ve bugün de onlardan biri.

Yaklaşık yarım yüzyıldır Avrupa Birliği'ni atrtşıyoruz.Avrupa Birliği demiyelim de, 1960'lı, 1970'li yıllardaki gibi, Avrupa Ekonomi Topluluğu diyelim; bu adlandırma hep böyle geldi, ismi üstünde "Ekonomik Birlik"ti. Sonunda her ne şekilde ise, her nasılsa, Avrupa Birliği'ne dönüştü. Ama itiraf edeyim ki, hiçbir zaman ben Avrupa Birliği olarak -şahsen bunları belirtmek istiyorum- bu konuyu kabul edemedim.

Bu tür birlikler yeni değil kuşkusuz. Tarihe bakalım, ne kadar "birlik"ler oluşturulmuş, ne kadar devam etmiş ve zaman zaman burada konuşmalarında, hatta yazılarında örnekler verdim; bunun en çarpıcı örneğini Rusya'nın kurmuş olduğu o büyük geniş topluluk oluşturuyordu, onun da son zamanlardaki durumunu gördük ve nasıl toplumlar kendi ulusal düzeylerine geldiler ve bugün yaşamlarını o şekilde devam ettiriyorlar.

Bir taraftan hal böyleyken, diğer taraftan bu Birliği'ni oluşturmaya çalışanlar, ne gariptir ki, benim ülkemde, ülkenin bütünlüğünü bozabilmek için ellerinden gelen her türlü şeyi de yapmaktan hiç de geri durmuyorlar. Bu ne biçim anlayış? Tabii, ben Avrupalıların çifte standardına o kadar alıştım ki, bu da doğrusu bana hiçbir zaman sürpriz olmuyor. Esas bana sürpriz olan şey, hani yine buradan söylüyorum, halkımızın meşhur bir lafı var ya, söyleyene değil, söyletene bak. Dahası, kendi ülkelerinde etnik kelimesini bile ağzına almayanlar... Neden? Çünkü kendi ülkelerinin bütünlüğü bozular. Ama benim ülkemde sanki Türkiye Cumhuriyeti'nin toplumu ayrı ayrı parçalardan yapılmış gibi, ayrı ayrı insanların topluluğuymuş gibi, birtakım hayallerin peşinde koşuyorlar. Tabii maalesef, o kadar cesurlar ki, İstanbul'a geliyorlar, bunu yine buradan söyledim, ülkenin değişik yörelerinde soluk alıyorlar, hatta son zamanlarda yine İstanbul'da Avrupa'nın parlamenterleri gelip, toplantı yapabiliyorlar ve benim ülkeme âdeta birtakım şeyleri dikte ettirebiliyorlar.

Hele akşam televizyonu izlerken, arada bir fırsat buluyoruz, televizyonu izliyoruz. Bugün Avrupa Birliği'nin sözcüsü olan zatın azından çıkanları işittiğim zaman, gerçekten çok rahatsız oldum. Efendi diyordu ki, *"eğer Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği'ne girmek istiyor ise, Rum Patrikhanesi'nin okulunu açacak yahut da bunlarla ilgili okulu açacak, Ermeni soykırımını tanıyacak ve Ermenilere de sınırlarını*

açacak". Tabii, bu efendinin bahsettiği şeyler tarihi bir olaydır. Ben yine buradan söyledim, eğer tarihi yargılayacaksak, o zaman geriye gideceğiz, hem de çok geriye gideceğiz, Haçlı Seferlerine gideceğiz, 19. Asra gideceğiz, 20. Yüzyıla gideceğiz, dahası Avrupa'nın ortasına geleceğiz. Bunları söyleyenler, önce kendi hesaplarını vermek durumundalar. Yine buradan söyledim, elbet ki bu hesaplaşma sonunda sıra bize gelirse, hiç kimsenin şüphesi olmasın, biz de o hesabı alnımızın akıyla vereceğiz. Yine söyledim, eğer Osmanlı İmparatorluğu sorgulanıyor ise, imkân olsa da, şu Osmanlı İmparatorluğu'nu kursak, hani ondan bu hesabı sorsalar. Bu ülke maalesef, bugün o Avrupa Birliği diye karşımıza çıkan ülkelerin, Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkması sonucu, çok şükür ki Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk, arkadaşları ve aziz şehitlerimiz sayesinde kurulmuş ve bugün biz de buradayız, rahatlıkla konuşabiliyoruz. Her zaman, yine buradan söyledim, bu insanlarımıza ne kadar teşekkür etsek, elbette ki azdır.

Bizim toplum olarak her şeyden önce, bu insanlarımıza vefa borcumuz var, o insanlarımızın hayatı pahasına bize emanet etmiş oldukları bu ülkeyi koruma görevimiz var. Neresine kadar? Santimetre karesine kadar, bir çakıl taşına kadar bu ülkeyi koruma görevimiz var. Ben diyorum ki, Mehmet Haberal, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir vatandaşı olarak, bu ülkenin bir hekimi olarak, bu ülkenin bir bilim adamı olarak, yaşamının sonuna kadar bu inancını sürdürecektir ve onun için ne gerekirse onu yapacaktır. Elbet ki, ben bunu yaparken, inanıyorum ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin her vatandaşı, her makamında oturan kişi de aynı görevini yapacaktır. Bu hepimiz için bir zorunluluktur.

Bugün maalesef, Sayın Hasanoğlu'nun söylediği, Avrupa Birliği denilen olay, âdeta ucu görünmeyen bir yol, maalesef hiçbir ülkeye reva görülmeyen, işte biraz önce söyledim, âdeta benim ülkeme talimatlar veren insanların gündeme getirdiği bir olaydır. Bugün Türkiye Cumhuriyeti olarak, çok şükür, biz bugüne dek o veya bu Birlikle gelmedik değerli konuklar. Nasıl geldik? Kendi ülkemizin imkânlarıyla, kendi alın terimizle, kendi insanlarımızın gücüyle, inancıyla geldik. Yine buradan söyledim, bugün Türkiye en az bazı konularda, Atatürk'ün söylediği gibi, asrın medeniyet düzeyini yakalamış, hatta bazı konularda onu da aşmış durumdadır. Eksik mi, sadece bizde mi var? Dünyanın her ülkesinde eksiklikler mevcuttur. Onun için ben hiçbir zaman ne moralimi bozdum, ne de başkalarına karşı "*acaba biz daha mı kabiliyetsiz?*" diye kafamın köşesinden bile geçmedi, hatta tam tersine dedim ki,

benim toplumum sıfırdan başladı, 80 yıl, 85 yıl gibi kısa bir zamanda bu noktaya geldi. Elbet ki, başkalarından fazlamız var diye de iddia etmeyeceğim, ama en az başkaları kadar bizim de onurumuz, bizim de saygınlığımız, bizim de gururumuz vardır. Hani buradan yine söyledim, Atatürk boşuna söylemedi, benim ülkem hiçbir zaman ne başkalarının planlarıyla, ne de başkalarının talimatlarıyla ileriye gitmek ihtiyacını duymadı, bundan sonra da asla duymayacaktır. İşte değerli konuklar; ben Avrupa Birliği denilen olayı bu şekilde düşünüyorum, bu şekilde görüyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum.

SUNUCU- Değerli misafirler; paneli yönetmek üzere Başkent Üniversitesi ATAMER Müdürü Prof. Dr. Ünsal Yavuz'u davet ediyorum.

Panelistlerimizi davet etmek istiyorum: ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi Başkanı Prof. Dr. Atilla Eralp; Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sertaç Hami Başeren; Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Haluk Günuğur.

OTURUM BAŞKANI- Sayın Rektörüm, Sayın Rektör Yardımcılarım, değerli meslektaşlarım, sayın siyasetçiler, Anayasa Mahkememizin Eski Başkanı, sayın bakanlar, Sayın Paşam, generallerim, sevgili konuklar; aslında bizim Stratejik Araştırmalar Merkezimiz, aldığım duymalara göre birçok üniversitede var, ama en iyi çalışmaları yapan, bu çalışmaları da oldukça kapsamlı bir şekilde üst yönetime ve kamuya duyuran bir merkez, dolayısıyla bununla övünmek, tabii Sayın Rektörümüze de bu konuda çok teşekkür etmek lazım. Stratejik Araştırmalar Merkezi Müdürümüz Sayın Enver Hasanoğlu ve Yönetim Kurulu arkadaşlarımız gerçekten özverili çalışmalarla devlete yardımcı olmaya çalışıyorlar; çünkü stratejik araştırma merkezleri çözüm üretir. Aynı üniversite gibi; üniversite politika mı yapar, yoksa politika mı üretir? Her zaman tartışılan konular. Aslında politika üretir, gerçekleri tartışır, gerçekleri kamuya götürür, ama gerektiğinde de politika yapar, yapması da gerekir. Çünkü gündemdeki sorun vatan sorunudur, ülkeye sahip, topluma sahip çıkma sorunudur. Dolayısıyla yanlışlıklar neredeyse, gerçekleri söylemek ve eleştirmek üniversitelerin, akademilerin görevi olmalıdır ve öyledir.

Tarihsel derinliğe girmeye lüzum yok, Sayın Rektörüm çok güzel vurguladılar, her zaman Batıya biz biraz tarih içinden gelen, yaşadıklarımız nedeniyle kuşku

bakıyoruz; biraz da ihtiyatlı yaklaşıyoruz. Bunun gerçekten nedenleri var, bunlar mesnetsiz, dayanıksız kuşkular değil.

1959'da başlayan süreç şimdi tamamlandı diyoruz, ama nasıl tamamlandı? İşte esas tartışılması gereken de bu. Çünkü öylesine dayatmacı isteklerle Avrupa Birliği üzerimize geldi ki, 40 yılı aşkın bir süredir bizi aralarına alma konusundaki samimiyeti gerçekten kuşkulu. Acaba gerçekten almak mı istiyorlar, yoksa alır gibi yaparak, o hiç unutamadıkları Sevr'i bir daha mı Türkiye'ye başka yöntemlerle kabul ettirmek istiyorlar? Kafamızdaki kuşkular hep bunlar. Bunları zaman zaman

açık ve yürekli bir şekilde de kamuoyuna duyurduk, ama kimi odaklar bizi hep hayalcilikle suçladılar. Neyse, geçen toplantıların birinde de vurgulamıştım, Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu'ndaki bir Fransız milletvekilinin, "*artık Türkiye Sevr'i tanınmalıdır*" şeklindeki açık söylemiyle, bu konuda bizim gerçekten böyle bir septik, septisizm içinde kıvranmadığımız; aslında adamların kafasında böyle yaklaşımlar olduğu da ortaya çıktı.

Bundan bir yıl önce ilerleme sürecine girildi, 17 Aralık 2004'da bir Zirve Kararı alındı ve devletin üst katmanları, oraya giden siyasi erk temsilcilerine dediler ki, "*eğer önkoşullu bir müzakere takvimi önünüze konulursa kabul etmeyin*". Maalesef, bu koşullu "Zirve Kararı" kabul edildi. Ondan sonra bir kırılma oldu. Avrupalılar çeşitli zamanlarda "*niye durdunuz, reformları yapmıyorsunuz, nereye gidiyorsunuz?*" falan demeye başladılar. 3 Ekim doğru dehşetengiz bir bastırmacı politika, bir yüksek basınç üzerimizde uygulandı ve Avrupa bütün hatlarıyla üzerimize geldi, bir de Müzakere Çerçeve Belgesi taslağı hazırlandı. Bu taslağa baktık, "*bunlar kabul edilebilir şeyler mi, değil mi?*" derken, 3 Ekim'i 4 Ekim'e bağlayan gece herkes ayaktaydı, uçaklar havaalanında bekliyordu, "*istersek gitmeyiz*" falan şeklinde. Sonra bir şeyler oldu, uzak Batıdan birtakım telefon görüşmeleri yapıldı ve ondan sonra da kalktık, gittik.

Gittik, elimize de bir **Müzakere Çerçeve Belgesi** verdiler; ama bu Belge incelendiğinde öyle noktalar var ki, taslaktakilerin aynıları yinelenmiş gibi duruyor. Peki, o zaman değişenler nedir, neden koşa koştura oralara gittik, neler elde ettik? Bu Müzakere Çerçeve Belgesi taslağı ortaya çıktıktan sonra, Avrupa Birliği Genel Sekreteri Sayın Sungar görevinden istifa etti, dedi ki "*önümüzde oldukça zor bir süreç var, aslında uyum şimdi başlıyor, 100 yılda yapabileceğimiz reformları bize 15 yılda yaptırmaya kalkıyorlar*". Tabii, siyasilerimiz dediler ki, "*o kadar şey yapmayın, o kadar*

endişe edilebilecek bir şey yok, dolayısıyla her şey rayında gidecek, bundan endişe etmeyin". O sırada genişlemeden sorumlu Olli Rehn buraya geldi, ülkemizi ziyaret etti, Kayseri'ye gitti, konuştu ve giderken de bazı şeyleri söyledi; *"Bir kere, ek protokolü hemen Meclis'ten geçirin. Bir kere, dolaşım hakkını da fazla kurcalamayın. Sizin girmenizle Avrupa Birliği'nin yeni bir bütçe oluşturması lazım, bu da 2014'e kadar sarkar, bekleyeceksiniz, öyle tarım için fonların çalışması falan, şu kısa vadede olanaklı görülüyor"* dediler.

Benim tarihçi gözüyle yaklaşımım bu, ama burada çok değerli meslektaşlar var, onlar konuyu açacaklar ve kafamızdaki kuşkuları giderecekler. Artısıyla, eksisiyle, olumlu olumsuz yönleriyle, kazançlarıyla, getirileriyle, götürüleriyle, bunları anlatmak lazım, çünkü toplum olarak biz bunlardan bihaberiz, habersiziz. Tuncer Kılınç Paşamız, kendileri buradalar, bir toplantıda, sanırım İstanbul'daki Harp Akademilerin'de bir konuşmasında dedi ki, *"bunu topluma açmamız lazım, neler getiriyor, neler götürüyor"*. Gerçekten bizim haberimiz yok, sokaktaki vatandaşın hiçbir haberi yok. Dolayısıyla müktesebat diye bir sözcük dolaşıyor etrafta. Onun yanı sıra derogasyon. Neyin nesidir, kimse anlıyor bunu, köydeki Hasso nereden anlar bunun ne olduğunu, ben bile anlamakta zorlanıyorum. İzolasyonlar, neyin izolasyonu? Bir hazmetme sözcüğü tekrar metne girdi, neyin hazmedilmesi? Dolayısıyla bunların çok açık bir şekilde, getiri ve götürüleriyle topluma iletilmesinde yarar var. Onun için hiç vakit kaybetmeden, sayın konuşmacılar, bu işin uzmanı meslektaşlar buradalar, benim fazla konuşma hakkım da yok.

İlk turda 20'şer dakika sayın konuşmacılara vereceğim ve ondan sonra belki unuttukları, ilave etmek istedikleri noktalar olabilir, bir 5'er dakika daha tanıyacağım; ondan sonra her zaman olduğu gibi, soru-cevap periyoduna geçeceğiz. İşte o aşamada herhalde bir şeyler üreteceğiz gibi geliyor; çünkü üniversite, bu çatının altı, gerçeklerin tartışıldığı, tahammüllü, uygar tartışıldığı ve arandığı yerdir ve öyle olmalıdır. Bu dilekle ben oturumu, toplu tartışmayı açıyorum. Zaten biraz önce Haluk Günuğur kardeşimle konuşurken, *"galiba biraz hızlı tartışmalar olacak burada"* dedi. Merak etme, olacak.

Şimdi ilk sözü Sayın Atilla Eralp meslektaşına veriyorum. Kendisi Orta Doğu Teknik Üniversitesi Avrupa Çalışma Merkezi Başkanı'dır.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. ATILLA ERALP (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Avrupa Çalışmaları Merkezi Başkanı)- Çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

Başkent Üniversitesi'nin değerli yöneticilerine nazik davetlerinden dolayı teşekkür ederim. Böyle bir toplantıyı bu noktada düzenlemek bence son derece önemli. Bu tip tartışmalara hepimizin çok ihtiyacı var. Türkiye'de üniversitelerin bu tartışmaların içine çok daha girmesi lazım. Türkiye'de birçok araştırma merkezinin oluşması lazım. Başkent Üniversitesi'nde oluşan Stratejik Araştırmalar Merkezi'ni de kutluyorum ve çok faydalı olacağına inanıyorum.

Tabii ki, Avrupa Birliği konularını çok boyutlu olarak tartışmak lazım ve bence biraz mesafeli tartışmak lazım. Biz Türkiye'de, Avrupa Birliği konusunu yeteri kadar mesafeli tartışmıyoruz; sürekli pozisyonlar almak, sürekli hissi bir hava içinde konulara bakıyoruz. Ben elden geldiği kadar, Avrupa Birliği konusuna daha sakin, daha mesafeli bir şekilde yaklaşmaya çalışacağım.

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri çok uzun döneme yayılmış ilişkiler. Böylesine çok uzun döneme yayılan ilişkileri sürdürmek çok zordur ve hatta bu kadar uzun döneme yayılan ilişkiler zamanla dejenere olur. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde de böylesine bir ortam mevcut. Çünkü ilişkileri bir noktadan sonra başarıya ulaştıramazsanız, o ilişkilerde çeşitli sorunlar çıkar. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde ben bu tür ilişki türü görüyorum; çünkü bu ilişkiler çok önce başlamış ve halen devam eden ve sürekli olarak, nasıl başarıya ulaştırılacağı belirsiz bir şekilde ortaya çıkan ilişkiler.

Bu çerçevede baktığım zaman, tabii bu ilişkilerde ilişkileri belirleyen çok önemli dönüm noktaları oldu; onların tarihine girmeyeceğim. Ben 3 Ekim tarihini Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri açısından son derece önemli bir eşik noktası olarak görüyorum. Belki buradaki tartışmalarda daha fazla açabiliriz. Çok önemli bir dönemeç dönülmüştür Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri tarihinde. Bu sadece Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri açısından da değil, Avrupa Birliği açısından da böyledir. Yani karara baktığım zaman, sadece Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri açısından da bakmıyorum, daha geniş olarak baktığımızda da, Avrupa Birliği de kendisi açısından oldukça önemli bir karar vermiştir; bu çerçevede de düşünmek lazım. Biz Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine daha ziyade, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri dinamiği içinde bakıyoruz. Bunu biraz daha geniş olarak, Avrupa Birliği'nin dinamikleri içinde bakmaya doğru ilerlememiz lazım. Uzun yıllardır ben bu konuda araştırma yapan bir

insan olarak, ne yazık ki Avrupa Birliği dinamikleri içinde bu konuya yaklaşımların oldukça az olduğunu ve daha ziyade Türkiye-Avrupa Birliği ikili ilişkileri içinde konuya bakışın daha ağırlıklı olduğunu görüyorum.

3 Ekim *Kararlarına* baktığım zaman, 3 Ekim Kararları bence çok önemli kararlar, ancak aynı zamanda son derece sancılı kararlar. Bu sancılı durum, bir yandan Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin geçmişinden kaynaklanıyor, yani işin öyle bir boyutu var. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri zaten biraz evvel de belirttiğim gibi, çok uzun döneme yayılmış, çok sorunlu ilişkiler. Buradan kaynaklanan birçok sorun tabii ki her aşamada etkiliyor ve 3 Ekim Kararlarında da bunun etkilerini görmek mümkün. Ama bunun dışında 3 Ekim kararlarına baktığınız zaman, Avrupa Birliği'nin kendi dinamiklerinden kaynaklanan durumlar söz konusu. Bunları da görmek lazım, yani sadece Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinden de kaynaklanmıyor, Avrupa Birliği'nin içinde bulunduğu durum, Avrupa Birliği'nin nereye doğru gittiği, nereye doğru gideceği, Avrupa Birliği'nin bugün içinde bulunduğu sorunlar da aynı zamanda Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerindeki kararları etkiliyor.

O yüzden de ben bunları iç içe olarak düşünüyorum; sadece konuya Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri açısından bakmamak lazım. Bunu şundan dolayı düşünüyorum: Esasında Türkiye'yi Avrupa Birliği tartışırken kendisini tartışıyor. Öyle bir noktaya geldik ki, bir açıdan Avrupa Birliği dinamikleri açısından baktığımızda, Avrupa Birliği Türkiye konusunda karar verirken, -3 Ekimde de böyle oldu- kendi geleceği, Avrupalılık'tan ne anladığı, Avrupa'nın sınırlarının nasıl şekillenmesi, bu konularda da kararlar içine giriyor. Daha önce böyle bir durum söz konusu değildi. Mesela, daha önce Avrupa Birliği'nin genişleme meseleleriyle ilgili kararlarına baktığınız zaman, bu kadar iç içe geçiş görmezsiniz. Şimdi Avrupa'nın geldiği durum, Avrupa Birliği'nin geldiği durum, Türkiye konusunda böyle bir iç içe geçiş ortaya çıkarıyor. Bunun da yarattığı birçok sorun var.

Şöyle bir örnek vereyim: Şu anda mesela, bir süredir Avrupa, Avrupa'nın ve Avrupalının ne olması gerektiğini tartışıyor, yani böyle ileriye dönük olarak, Avrupalılık nasıl tanımlanmalı, böylesine yoğun bir tartışma yapılıyor. Bu tartışmaya baktığım zaman, git gide taraflar oluşuyor. Mesela, Avrupa'yı daha çok tarihiyle tanımlamaya çalışan, dinsel, kültürel unsurlara ağırlık veren bakışlar var, ama bunun karşısında Avrupalılığı iktisadi ve siyasi değerler çerçevesinde tanımlamaya çalışan bakışlar da var. Bu açıdan ben Sayın Başkandan ayrılıyorum, tek bir Avrupa söz

konusu değil, yekpare bir Avrupa yok. Avrupa'da değişik görüşler, değişik konularda tartiőmalar var. Bu Avrupalılık tanımında da uzun süredir bu Şekilde bir tartiőma sürüyor.

Yine Şöyle bir tartiőma sürüyor: Avrupa daha Amerika Birleşik Devletleri'ne yakın mı olmalı, yani daha Atlantik'e dönük bir Avrupa mı olmalı, yoksa daha kendi içine dönük bir Avrupa mı olmalı? Yine çok yoğun, özellikle Avrupa'nın global sistemdeki rolü açısından muazzam bir tartiőma var, yani daha Atlantik'e dönük bir Avrupa mı veya Avrupa kendi içine mi dönmeli? Diğer bir tartiőma, sosyal bir Avrupa mı olmalı, liberal ve piyasa ekonomisine dayanan bir Avrupa mı olmalı? Bununla ilgili yine son derece yoğun tartiőmalar var ve bu çerçevede pozisyonlar alınıyor ve değişik görüşler ortaya çıkıyor. İlgimi çeken, bütün tartiőmaların ortasına Türkiye tartiőması oturdu, Yani *“Avrupa'yı dinsel, kültürel unsurlar çerçevesinde mi tanımlayalım, yoksa siyasi mesele çerçevesinde mi tanımlamaya çalışalım?”* tartiőmasının ortasında Türkiye var. Avrupa'yı Atlantik'e bakan bir Avrupa olarak mı, yoksa Avrupa'nın içine dönmüş bir Avrupa olarak mı? Yine, Türkiye bu konunun içinde. Sosyal Avrupa, liberal Avrupa meselesi, belki tam içinde değil, ama onda da Türkiye konusu var, bütün bu konuların içinde Türkiye'yi görüyoruz. Bu tabii, Türkiye'yle ilgili bakıőı son derece girift hale getiriyor.

Burada ben konuya baktığım zaman, Şunu gözlüyorum: Geçen yıl 16-17 Aralık kararlarına baktığımız zaman da, Őimdiki 3 Ekim kararlarına da, Avrupa'yı değiştirmek isteyen, yani Avrupa'yı geçmişiyile değil, geleceğiyile tanımlamak isteyen güçler ve Avrupa'yı tanımlarken iktisadi, siyasi değerlere ağırlık vermek isteyen güçler ve Avrupa Birliği'nin genişlemesini savunan güçler Türkiye'yi Avrupa Birliği'nin içine almak istiyor ve Avrupa Birliği'nin içinde bir süredir böyle yoğun bir tartiőma ve ivme kazanan bir durum söz konusu. Yani belli bir kesim sürekli olarak Türkiye'yi içine almak istiyor, bazıları da, Avrupa'yı geçmişiyile tanımlamak isteyen, tarihiyle tanımlamak isteyen, kültürel ve dinsel unsurlarla tanımlamak isteyenler de, Türkiye'yi elden geldiği kadar dışarıda veya son zamanlarda yansıdığı gibi, özel bir statü, farklı statüler, bunun içine çekmek istiyor. 16-17 Aralıkta da durum öyleydi, 3 Ekim'de de öyle. Bu çerçevede ben kararları geniş anlamında okuduğum zaman, 16-17 Aralık'taki süreç 3 Ekim'de de devam etti ve 3 Ekim'de de Türkiye'yi içine almak isteyen güçler daha ağırlıklı oldu kararda; yani 3 Ekim kararını okuduğum zaman, Türkiye'yi içeriye çekmek isteyen güçler daha ağırlıklı oldu. Ama diğerleri de

ağırlıklarını devam ettirdiği için, sürekli Türkiye'yle ilgili kararlara onların da etkisi tabii giriyor ve girdi de zaten; 16-17 Aralık'ta da girmişti. 3 Ekim kararlarına baktığımız zaman, yani bir şekilde diğer kesimler olarak belirttiğim, diğer görüşler olarak belirttiğim, onların görüşleri de Türkiye'yle ilgili kararlara yansıyor.

Bunun sonucunda Türkiye'yle ilgili olarak, zaten 16-17 Aralık'ta da bu durum başlamıştı ve daha öncesinde de başlamıştı, 3 Ekim'de somutlaştı. Türkiye'yle ilgili müzakere çerçevesine baktığınız zaman, diğer ülkelerden daha farklı bir çerçevede oluştu. Bunun da altını çizmek lazım, yani uzun tartışmalar içinde **Türkiye'yle ilgili müzakere çerçevesi, şimdiye kadarki genişleme sürecindeki ülkelerden daha farklı bir şekilde çizildi, yani farklı bir müzakere çerçevesi oluştu.** Bu bir yandan Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin geçmişinden kaynaklandı, bir yandan da şu andaki Avrupa Birliği'nin içinde bulunduğu dinamiklerden kaynaklandı ve farklı bir çerçeve oluştu. Bunda tabii, bunun da etkisi oldu: Türkiye de sürekli olarak zaten *"biz farklıyız"* dedi, yani Türkiye de zaten tartışmalar çerçevesinde baktığınız zaman, burada biraz da geriye dönmek lazım, Türkiye de *"biz diğer ülkeler gibi değiliz, biz farklıyız"* dedi. Sonunda da Avrupa Birliği, bu tartışmalar içinde somutlaşınca, Türkiye'nin farklılığını ortaya koydu ve tescil etti. **3 Ekim kararları Türkiye'nin farklılığını ortaya koyan müzakere çerçevesi oldu.**

Bu tabii şöyle bir nokta: Ben genel olarak baktığım zaman, farklılık bir düzeyde avantaj da olabilir, esasında her zaman dezavantaj olarak düşünmemek lazım, yani farklı konumda olmayı her zaman dezavantaj olarak düşünmemek lazım, farklılıktan belli bir avantaj da doğabilir. O yüzden o farklılık kavramına dikkat etmek lazım. Ama biraz sonra geleceğim, farklılıkla ayrımcılığı birbirinden ayırmak lazım. 3 Ekim kararlarında ayrımcılığa giden hususlar var, onlara dikkat etmek lazım. Ama bence, farklılık zaten Türkiye de, *"biz farklıyız"* diyordu, sonunda Avrupa Birliği *"siz farklısınız, sizinle ilgili farklı bir müzakere çerçevesi oluşturuyorum"* dedi.

Bu farklılık iki alanda kendini gösteriyor. Bunlara Haluk hoca daha çok girebilir, ama ben kısaca farklılığın iki alanda kendini gösterdiğini görüyorum. Uzun dönemli konularda, bir de kısa dönemli konular. İkisini birbirinden ayırt etmek lazım. Uzun dönemli konular mesela, açık uçluluk, müzakereler açık uçlu olacak. Bu uzun dönem, yani herkeste vardı, Türkiye'de de bu vurgulandı, bu son derece uzun dönemli bir mesele, yani nasıl biteceği şu anda belli değil. Açık uçlu olarak sürecek şeklinde

belirlenen, bu daha ziyade müzakerenin sonucunu ortaya koyan bir durum, o daha uzun dönemli bir mesele.

İkinci uzun dönemli mesele, bu kalıcı önlemler konusu. Esasında kalıcı önlemler konusu, sadece farklılık konusu da değil, bence temelinde bir ayrımcılık konusu. O yüzden de kalıcı önlemler, özellikle serbest dolaşımda çok dikkatli olunması gereken bir mesele. Çünkü bence o farklılık değil, artık ayrımcılığa giden bir konu, yani farklılığın ötesine giden bir mesele; çünkü Avrupa Birliği temelinde serbest dolaşımda, dolaşımda serbestliği ortaya koymuştur. O bakımdan da bunda ancak geçiş dönemleri olabilir, kalıcı önlemler olamaz. Bütün ülkelerle bu daha ziyade geçiş dönemleri üzerinden yapılmıştır. Türkiye konusunda bu hakkı elinde tutmak istiyor, şu noktada kullanıp kullanmayacağı belli değil. Esasında hukuki bir hak olarak elinde tutmak istiyor ve diyelim ki, 10 yıl sonra, tabii -Türkiye'nin iktisadi durumuna bağlı- Türkiye'nin iktisadi durumu bugünkü olursa -olmayacak tabii ki- ve iş göçü meselesi yine ağırlıklı bir konu olursa, o zaman bunu kalıcı önlem şekline dönüştürebilir; o yüzden bir hak olarak, Avrupa Birliği bunu elinde tutmak istiyor, ama hak olarak bile elinde tutsa, bence bu ayrımcılığa varan bir meseledir. Bu konu zaten sadece Türkiye'nin konusu da olmayacak. Eğer Avrupa Birliği bu konuda zaman içinde ısrar ederse, çok ciddi hukuki sonuçları olan ve Avrupa içinde de büyük tartışmalara neden olan, Avrupa Birliğini de etkileyen bir konu haline gelecektir. Ben onu son derece önemli bir konu olarak görüyorum. Ama o da uzun vadeli bir mesele esasında, yani Türkiye'nin katılım anlaşmasını yaptıktan sonra oluşacak bir mesele ve bu kalıcı önlemler konusunu belki de önümüzdeki ancak 20-25 yıllık bir mesele diye düşünmek lazım.

Bir de, bunların dışında, yine uzun vadeli bir konu olarak referandum konusu var. Şu anda ortaya çıkıyor ki, Avrupa Birliği referandumlara gidecek ve Türkiye'yle ilgili referandum söz konusu olacak. Hangi ülkelerde olacağı yavaş yavaş belirleniyor, ama bunu bugünden görmek de mümkün değil, referandum sonuçlarını da bugünden kestirmek mümkün değil, ama ortaya çıkan durum şu: Avrupa Birliği dinamikleri açısından baktığımızda, Avrupa Birliği referandum sürecine gidiyor. Bu Türkiye konusunda da böyle olacak, başka ülkeler konusunda da böyle olacak, bir referandum sürecine doğru gidiliyor. Ama bu da uzun dönemli bir konudur.

Kısa dönemli konulara gelirsek; kısa dönem son derece önemli. Özellikle bence 2005 yılı, önümüzdeki yıl Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri açısından hayati bir yıl

olarak düşünüyorum. O yüzden de uzun döneme gelirken, ilk önce kısa dönemi geçebilmek lazım. Şundan dolayı önemli: Hepimizin de bildiği gibi, tarama süreci başladı. Tarama sürecinden sonra müzakereler başlayacak; yani çeşitli müktesebat başlıklarında müzakereler başlayacak. Burada Komisyon'nun izlediği stratejiye baktığımız zaman şunu gözlüyoruz: Komisyon kolaylarla zorları, müktesebat başlıkları olarak, kolay başlıklarla zor başlıkları bir araya getirdi Türkiye konusunda. Herkes şunu bekliyordu: Kolaylarla başlanacak ve öyle devam edilecek; ama öyle olmadı. Kolaylar derken, bilim ve teknoloji konusu kolaylardan biri, çünkü bu alanda Avrupa Birliği'nin çok fazla bir müktesebatı yok. Yine, eğitim ve kültür kolaylardan biri, yine müktesebatı yok. Ama tabii bir rekabet politikasında, malların serbest dolaşımı, bunlarda muazzam müktesebat oluşmuş durumda. Tarım konusu yine çok zor olan. Burada Komisyon'nun stratejisi, hepimiz izliyoruz, bilim ve teknolojiyle başladı, geçen hafta ilk tarama yapıldı, bu hafta eğitim ve kültür konusuna gelindi, ilk tarama yapılacak. Bunlar kolay konular, ama hemen kısa zamanda gitgide, önemli olan malların serbest dolaşımı, rekabet meselesi gibi önemli konulara da girmeye başlayacak ve böylece taramanın zor konuları Türkiye açısından önem kazanacak. Bu da şu açıdan önemli: Türkiye'yle ilgili müzakerelere baktığımız zaman, bazıları diyor ki, *“bunlar teknik müzakereler, teknik bir şekilde devam edecek”*. Farklılık şuradan cereyan edecek: Türkiye'yle ilgili müzakereler iki düzeyde olacak, yani teknik müzakereler sürerken, aynı zamanda siyasi gelişmeler ve siyasi konular sürekli olarak teknik müzakereleri etkileyecek ve bence tabii, teknik müzakerelerin politize olma süreci yaşanacak. Hatta daha basit konular olarak düşünülen, bilim ve teknoloji konusunda, eğitim ve kültür konusunda bile yaşanabilir. Bunlarda yaşanmayacağı düşünülüyor ve hatta belki de şöyle bir strateji var: Bunlarla başlayalım ve bu sene bitmeden sembolik olarak hiç olmazsa Türkiye'yle müzakerelere başlayalım, o yüzden de bu konular seçildi, ama bunlarda bile politize olma tehlikesi var. Fakat bunlar geçilse bile, ondan sonraki kısım olan malların serbest dolaşımı, rekabet politikası gibi alanlara gelindiğinde, kısa zamanda politize olma durumu var. Çünkü bu konuların hepsi gümrük birliği konusuyla ilişkili hale gelecek ve gümrük birliğinin uygulanması konusu Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde teknik bir konu değil, politize bir konu haline geldiği için, hemen bunların politize olma ihtimali belirecek. O yüzden 2005 yılında bütün bu alanlardaki başlıklarla ilgili müzakerelerin siyasi tartışmalarla iç içe geçeceğini görüyorum. Buradaki siyasi tartışmalara baktığımız zaman da, hepimizin de bildiği gibi, Kıbrıs konusu ön plana çıkacak; zaten çıkmış durumda.

Gümrük birliğinin uygulanmasında, tabii Kıbrıs konusu, ikisi iç içe girmiş durumda. Limanların ve havalimanlarının açılması konusu, tabii gümrük birliği uygulamasının can damarını oluşturduğu için bu konu son derece önemli. Bununla ilgili hepimizin de izlediği gibi, Avrupa Birliği bir takvim yayınlamış durumda, 2005 yılında Türkiye'nin gümrük birliğini nasıl uyguladığı üzerine belli değerlendirmeler yapılacak. O yüzden de tanıma konusu daha ileriye bırakılıyor, Kıbrıs'ın tanınması daha ileriye bırakılıyor, ama gümrük birliği uygulanmasıyla ilgili durum 2005 yılında değerlendirilecek. Bu tabii, bütün bu konularla ilgili müktesebat başlıklarının belli bir politizasyon içereceğini gösteriyor.

Haluk hoca bu konulara girecektir. Ben daha fazla ayrıntıya girmeyeyim. Tartışmalarda daha girebiliriz. 2005'in bu açılardan çok önemli geçeceğini düşünüyorum ve bu dönemde tabii ki, Avrupa Birliği ve Türkiye'nin bu konuları nasıl ele alacağı, politizasyonu nasıl azaltacağı çok önem kazanacak. Bu da, Kıbrıs sorunu çözülmekçe, bu durumla karşı karşıya kalınacak, yani Kıbrıs sorunu bugünkü durumuyla devam ettiği ölçüde, sürekli olarak bu durum söz konusu olacak.

Son olarak şunu söyleyerek bu kısmı bir noktaya getirebilirim: Avrupa Birliği dinamikleri açısından baktığımız açısından, genişleme sürecinin devam ettiğini görüyoruz. Bu sürecin sekteye uğrayacağı tartışmaları da vardı, çünkü tartışmaları hatırlarsak, *“artık Avrupa Birliği genişlememeli, durmalı”* şeklinde yoğun bir eğilim de belirmişti. Fakat İngiltere dönem başkanlığı önemli bir manevrayla bu konuyu açtı ve genişleme sürecinin devam edeceği ortaya çıktı. Sadece Türkiye'yle değil, Hırvatistan'la da görüşmeler başladı. Bu anlamda genişleme süreci devam edecek. Hatta şöyle bir tartışmanın da içten içe yapıldığını görüyoruz: Genişleme süreci burada kalmayacak, Batı Balkanlar da genişleme sürecine dahil edilecek, yani Sırbistan, Bosna Hersek, Makedonya, Arnavutluk da genişleme sürecinin içinde yer alacak, 20-25 yıllık bir perspektifle onlar da bu sürecin içine çekilecekler. O yüzden yeni bir genişleme dalgasının olabileceği ortaya çıkıyor, çünkü bu da bence izlenmesi gereken çok önemli bir tartışma. Çünkü *“Avrupa Birliği sınırları nerede çizecek?”* meselesiyle iç içe olan bir tartışma. Benim izleyebildiğim kadarıyla, genişlemenin devam edeceği ortaya çıkıyor.

Fakat diğer izlenmesi gereken nokta, önümüzdeki 10-15 yıl Avrupa Birliği'nin niteliği değişiyor, değişecek zaten. Avrupa Birliği bütünleşme süreci değişiyor. Bu çerçevede tartışmaları çok yakın izlemek lazım. Çünkü Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri

bu Avrupa Birliği'nin değiştiği döneme denk gelecek, o yüzden de biz sadece Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine yoğunlaşamayız. Yani Avrupa Birliği'nin dinamiklerini çok yakın bir şekilde izlemek lazım, çünkü Avrupa Birliği şu anda muazzam bir değişim süreci içine giriyor. Bu değişim süreci içinde gitgide mesela, esnek entegrasyon meselelerinin içine girebilir. Bir başka deyişle bugünkünden daha farklı üyelik tanımları içine girebilir. Özel statü Türkiye'yle ilgili zaten gündeme getirildi ve o belli bir noktaya geldi. Orada belki Avrupa Birliği şu anda geri çekildi esasında 3 Ekimdeki tartişmalarla, ama özel statü olmasa bile, çok farklı üyelik kavramları gündeme gelebilecek. Bu çerçevede de Türkiye'yle ilgili durum sürekli olarak izlenecek, yani Türkiye'yle ilgili görüşmeler nasıl ilerliyor yakın bir şekilde izlenecek Avrupa Birliği tarafından ve Avrupa Birliğindeki tartişmalar çerçevesinde de Türkiye'nin konumu sürekli olarak gözden geçirilecek, böyle bir ortama giriliyor. O yüzden de bunu çok yakın bir şekilde takibe almak lazım.

Son olarak da şunu söyleyerek bitireyim: Bu sürecin, ben bir akademisyen olarak, son derece faydalı bir süreç olduğunu görüyorum. şundan dolayı faydalı olduğunu görüyorum: Bu süreç içinde Türkiye Avrupa'yı daha fazla anlamaya başlıyor ve Avrupa da Türkiye'yi daha fazla anlamaya yöneliyor. Benim 15 yıllık akademik yaşantım içinde, bu konularla ilgili 15 yıllık akademik yaşantım içinde, son 3-4 yılda bu konunun ele alınışında, yani sayıların artması değil, sayılar çok arttı, ama kalite artıyor, yani Türkiye'yi izleyenlerin, inceleyenlerin, akademisyenlerin kalitesi artırıyor, genç akademisyenlerin kalitesi artıyor, Türkiye'yle ilgili muazzam bir ilgi var ve Türkiye sadece Avrupa Birliği konuları açısından değil, birçok konu açısından çok yakın inceleniyor. Ben bu sürecin en büyük faydasını bu açıdan görüyorum ve bunun da açıkçası hepimiz açısından çok faydalı olduğunu düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAşKANI- Teşekkür ederim.

Efendim, hiçbir ara geçiş yapmadan, bu tansiyonu düşürmeden, ben hemen sözü Prof. Dr. Sertaç Başeren'e vereim. Kendisi Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ğretim üyesidir.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. SERTAÇ BAŞEREN (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi)- Teşekkür ederim.

Bu içinde yaşadığımız süreç Türkiye açısından bazı tehlikeler de içermektedir, bunları da görmek lazım, bunlara da dikkat çekmek lazım. Bu tehlikeler bağlamındadır ki sanıyorum, Sayın Rektörümüz dedi ki, *“Türkiye’nin her çakıl taşını koruyacağız”*. Doğru, koruyacağız, o çakıl taşını; bu devletin ülkesi yapan ilkeleri de koruyacağız, bu ilkeleri de, Avrupa Birliği’ne girerken bunları da beraberinde, onlarla birlikte oraya girersek gireceğiz ve laiklik ilkesi de bunların en başında geliyor.

Neler var, hangi tehlikeler? Bu tehlikeler bağlamında öncelikle Kıbrıs konusu var. Zaten biraz önceki konuşmacı da Kıbrıs meselesine sözü getirmişti. Kıbrıs konusunu bu çizilen genel çerçeve içerisinde bir alt başlık olarak ben biraz daha detaylı anlatabilirim; tekrarlardan böylelikle de kaçınmış olabilirim. Kıbrıs konuşmasıyla ilgili olarak, tabii ki 3 Ekim belgesini esas alarak konuşmak lazım; ama 3 Ekim akşamı Jack Straw’un yaptığı bir konuşma var, o konuşmaya değinmek istiyorum. Jack Straw konuşmasında diyor ki, *“Birlik ve üyeler, Kıbrıs’la ilgili olarak karşı deklarasyondaki pozisyonlarını muhafaza ederler”* Böyle söyleyince, işi karşı deklarasyona getirmek gerekiyor. Protokolü imzalarken Türkiye bir deklarasyonda bulundu, bunun tanıma anlamına gelmediğini ifade etti. Bunu yapması da gerekiyor, çünkü ikili anlaşmalarla üstü kapalı olarak bir devleti tanımak mümkündür, yaptığınız ikili bir anlaşma; eğer bu konuda aksini gösteren bir irade beyanınız yoksa, tanımaya gider. Kaldı ki, bu hususta bile tartışılacak daha derinlikte başka konular da vardır. Ama şimdi o teorik değerlendirmeleri bir yana bırakıp, karşı deklarasyonda Avrupa Birliği ne diyor, bunu okumak istiyorum ki, bunun sonuçları üzerinde de konuşmak mümkün olsun. Belki 3-5 dakikanızı alacak, ama çok faydalı olacak.

“1. Avrupa Topluluğu ve üye devletleri, Aralık 2004 tarihli Avrupa Konseyi zirve sonuçları uyarınca, bir tarafta Topluluk ve üye devletleri, diğer tarafta Türkiye olmak üzere, taraflar arasında ortaklık ilişkisi kuran anlaşmaya ilişkin Ek Protokol’ün Türkiye tarafından imzalanmasını teyit eder. Avrupa Topluluğu ve üye devletleri, Türkiye’nin Protokol’ün imza aşamasında Kıbrıs Cumhuriyeti’ne ilişkin bir deklarasyon yayınlamaya gerek görmesini esefle karşılar.

2. Avrupa Topluluğu ve üye devletleri, işbu deklarasyonun tek taraflı olduğunu, Protokol’ün bir parçası olmadığını ve Türkiye’nin Protokol’de yer alan yükümlülükleri üzerinde hukuki bir etkisi bulunmadığını açıkça belirtir.

3. Avrupa Topluluğu ve üye devletleri, Ek Protokol'ün tam ve ayrımcılık yapmaksızın uygulanmasını ve ulaştırma araçlarına getirilen sınırlamalar da dahil olmak üzere, malların serbest dolaşımına ilişkin tüm engellerin kaldırılmasını bekler. Türkiye Protokol'ü tüm üye devletlere bütünüyle uygulamalıdır. Avrupa Birliği bunu yakından takip edecek ve 2006 yılında tüm uygulamayı değerlendirecektir. Avrupa Topluluğu ve üye devletleri, ilgili başlıklarda müzakerelerin başlamasının, Türkiye'nin anlaşmadan doğan yükümlülüklerini tüm üye devletlere karşı yerine getirmesine bağlı olduğunu vurgular. Yükümlülüklerin bütünüyle yerine getirilmemesi, müzakerelerin genel seyrini etkileyecektir.

4. Avrupa Topluluğu ve üye devletleri, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla Avrupa Birliği üyesi olduğunu hatırlatır. Uluslararası hukuk konusu olarak, sadece Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanıdıklarının altını çizer.

5. Tüm üye devletlerin tanınması katılım sürecinin gerekli bir parçasıdır. Buna uygun olarak Avrupa Birliği, Türkiye ve tüm üye devlet arasındaki ilişkilerin bir an evvel normalleşmesine verdiği önemi vurgular.

6. Konsey, 2006 yılında tüm bu konulara ilişkin kaydedilecek gelişmelerin takibini temin edecektir.

7. Bu deklarasyon bağlamında, Avrupa Topluluğu ve üye devletleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin, ilgili Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları ve Avrupa Birliği'ni kuran temel ilkeler doğrultusunda, soruna kapsamlı bir çözüm getirme yolundaki çabalarına destek verilmesinin önemi hakkında ve adil ve kalıcı bir çözümün bölgede barış, istikrar ve uyumlu ilişkilere katkıda bulunacağı konusunda mutabıktırlar." İşte AB'nin Karşı Deklarasyonu bu içeriktedir.

Burada çok açık görünen bir şey var: Kıbrıs'ın tanınması istenmektedir. GKRY'nin bütün Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanınması... "Tanınma" lafı telaffuzu kolay geliyor da, içeriğinde ne var biliyor musunuz? GKRY eğer bütün Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanınırsa KKTC, onun yöneticileri ve memurları ne olur biliyor musunuz? Bölücü örgüt olur. Eğer KKTC'nin uluslararası hukuk kişiliğini terk ederseniz, ne yaparsınız biliyor musunuz? KKTC'ni ve onun bütün görevlilerini Rum'un insafına bırakırsınız, onun iç hukukuna tabi olur. İşte GKRY'nin bütün Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanınması bu anlama gelir. Daha vahim anlamları da var tabii ki. Ne oluyor biliyor musunuz? Türkiye Cumhuriyeti Devleti olarak Barış

Harekâtı'nı hukuka aykırı olarak yapmış olduğunuzu kabul edersiniz; lamı cimi yok bunun, tartışmasız, net ve kesin söylüyorum. Bunlar çok vahim sonuçlardır.

Peki, bu tanıma karşılığında biz ne diyoruz? Biz diyoruz ki, *“toplu bir çözüm olmadan tanımaya gitmeyeceğiz”* Bu söylemimizle yaptıklarımız paralel olmalıdır. Uluslararası hukukta bir temel kaide var: ***Beyan ettiğiniz iradenin hukuki sonuçlar doğurması için davranışlarınızın da ona paralel olması lazım, ona paralel davranışlar sergileyeceksiniz.***

Bu Kıbrıs meselesiyle ilgili toplu çözüm olabilir mi? Bu önem taşıyor; eğer bu gerçekleşirse, Kıbrıs'ı tanıyacağız. İçinde bulunduğumuz bu politik ortamda, bu stratejik çerçeve içerisinde, Kıbrıs'ta haklarımızı koruyacak bir çözüm elde edilebilir mi? Ben bunu düşünüyorum. Annan Planı'na biz karşı çıktık, değil mi? En azından ben ve benim gibi düşünenler karşı çıktı, kabul edenler de vardı. Niye karşı çıktım ben, niye karşı çıkanlardandım? Kıbrıs'a ilişkin bizim isteklerimiz vardı, bunlar dile getirilmişti, 1997'de, 1999'da, 2003 tarihinde bunlar karara bağlanmıştı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kararlarına konu olmuştu. Ne istiyorduk? Eşit statü, eşitlik, egemenlik, iki devletlilik, değil mi? Garantörlük haklarımızı istiyorduk, garantörlük haklarımızın sürmesini istiyorduk. Türkiye'yle Yunanistan arasında Kıbrıs konusunda da kurulmuş olan dengelerin bozulmamasını istiyorduk, Türkiye'nin AB sürecinde bir ön şart gibi önümüze konulmamasını istiyorduk, buna karşı çıkıyorduk ve en önemlisi, -hepsi önemli de, bunu çok vurguluyorum, çünkü biraz önce okuduğum cümleyle ilgisi var- iki kesimlilik istiyorduk. Niye istiyorduk? Çünkü bizim adamlarımızı, soydaşlarımızı, oradaki Türkleri yaşatmıyorlar da, ondan; bunu gördük. Kıbrıs'ta garantörlük mevzuu işte buydu. Biz neyi garanti ediyorduk? Oradaki iki halktan birinin diğerini katletmesini önlemeye çalışıyorduk, katletmemesini garanti etmeye çalışıyorduk; olay buydu ve iki kesimlilik bu noktada önemli. Burada Annan Planı'ndan da geriye gidiş var. Bu çerçeve içerisinde biz bu söylediklerimizi... Bunları ben söylemedim, bunlar Meclis kararlarına konu olmuş hususlardır. Bunları korumak ne kadar mümkün olacak? İşte konuşalım onu. Diyor ki, *“Avrupa Birliği'ni kuran temel ilkeler doğrultusunda bu çözüm olacak”*. Karşı deklarasyonda var. Sadece karşı deklarasyonda yok, belgelerin içinde, 3 Ekim Belgesi'nin içinde de var. Müzakere Çerçeve Belgesi'nin 6'ncı maddesinin 3'üncü alt bendi, *“Türkiye'nin Kıbrıs sorununun, Birleşmiş Milletler çerçevesinde ve Birliğin kurucu ilkelerine uygun olarak kapsamlı çözümünün sağlanmasına yönelik...”* Sıkıntı şurada: Bu çerçevede acaba biz

haklarımızı koruyabilir miyiz? Bu cevap verilmesi gereken önemli bir soru, bunu ortaya koyup, iyice düşünmemiz lazım. Limanların açılması veyahut da havaalanlarının açılması konusu tabii ki, bu konularla bağlantılı; ama bu daha teferruatta kalan bir şey, sanki o çok fazla ön plana çıkartılıyor da, benim vurgulamaya çalıştığım hususlar onun biraz arkasında kalıyormuş gibi düşünüyorum. Bu söylediğim hususların gölgelenmesinden korkuyorum, onun için döne döne bu konuyu vurguluyorum. Bence üzerinde durulması gereken, konuşulması gereken asıl husus, limanların açılması, havaalanlarının kullanılması mevzuu değil. Asıl üzerinde konuşulması gereken şey, bu işin Meclis'te onaylanması noktasıdır. Devletlerin tanınması gerçekleştikten sonra, geri alınamaz efendim. Bu devletler hukukunun ortaya koyduğu tartışmasız bir kuraldır. *“Şimdi tanıyalım da, bu iş olmazsa, biz geri döneriz”* diye bir şey yok; yani tanıdığınız zaman, bunu bir daha geri alamazsınız, bu doktrinde böyledir. Pratikte de böyledir. Doktrin geri alabilirsiniz dese de, geri alsanız, tanımanın doğurduğu siyasi sonuçları silmek kolay mıdır? Tanıdığınız bir devlet, bir hukuki işlem, bir belge, bu hukukidir deyip çıkmıyorsunuz, bir devleti tanıyorsunuz ve bunun geri dönüşü yoktur.

Şimdi diyorum ki, bu işin Meclis'te görüşülmesi mevzuunu oturup, konuşalım. Neden? Son adım orada da ondan. Kıbrıs'a ilişkin kritik adımı atıyoruz, geri dönülmez adımı atıyoruz. Şimdiye kadarki hususlardan attığımız geri dönülmez, bize zarar veren adımlar yok muydu? Vardı tabii, ama bu belki en geri dönülmez ve son adım. Bunu iyi değerlendirmek lazım ve hatta bana sorarsanız, bunu Meclis'ten çıkartmamak lazım. Sadece deklarasyonla birlikte onaylama mevzuu değil, deklarasyonla birlikte onaylamayın diyorlar, bunu tek başına, yani Türkiye'nin deklarasyonu ile birlikte değil, bunu tek başına onaylayın diyorlar. Ama bence, bunu Meclis'ten çıkartmamak lazım. Bu işte, GKRY'yi bütün Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanıtmak iradesi vardır. Keşke bu iş buraya hiç gelmeseydi, keşke bu iş 17 Aralık'ta bitseydi, keşke oradan uçağa binip, geri gelselerdi, keşke ondan önceki açıklamalarda her şeyi çok olumlu ve dengeli bulmasaydık; ama iş buraya kadar geldi. Bundan sonra bu işte geri dönüş yok.

Kıbrıs konusuyla ilgili daha çok konuşulacak şey var, ama ben kendi zannımcı en can alıcı olan noktayı ortaya koydum. Bir de, bu sürecin geneliyle ilgili bir değerlendirme yapayım da, daha fazla sizleri meşgul etmeyeyim.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci Avrupa Birliği eliyle yürütülen, Avrupa Birliği inisiyatifli bir süreçtir. Avrupa Birliği bu süreç içerisinde bizi şekillendirmektedir, ama bu şekillendirmeyi Türkiye'nin üyeliğinden bağımsız bir noktada yapmaktadır. Avrupa Birliği inisiyatifli bu strateji, bir taraftan Avrupa Birliği'nin, diğer tarafından da Avrupa Birliği üyelerinin tatminini öngörmektedir. Bunun en sonunda karşımıza çıkacak şöyle bir tablo da olabilir: Biz sizden istediklerimizi aşdık, sonra "bu iş olmuyor arkadaş" diyebilirler; bu bir risktir.

Ben size bardağın boş tarafıyla ilgili bazı vurgulamalar yaptım. Zaten sistematik olarak bütün ilişkileri baştan sonuna kadar konuşmak çok mümkün olmayacak. Ben en tatsız konulardan birini karşınıza çıkarttım, koydum. Her şey bu kadar tatsız mı? Hayır, değil. Ama böyle bir tatsızlık var ve bilgilerinize sunarım.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Sayın Başeren'e çok teşekkür ediyoruz. AB sürecinde ortaya çıkacak, müzakere sürecinde ortaya çıkacak en önemli noktayı, analizini yapıp Kıbrıs sorunuyla birlikte, bizleri bu noktada aydınlattılar. Kendilerine çok teşekkür ediyoruz.

Şimdi Sayın Günüşur, bu çerçeve ile ilgili açıklamalarda bulunacak. Ama ben sözü ona vermeden, zaten bir 5 dakika kaldı Sayın Başeren'den... Bu çerçeve yönetmeliğinin İngilizce çevrisini, o da burada duruyor. Burada bazı noktalar var, benim kafamı çok karıştırıyor, o kadar iyi niyetli olamıyorum. Onun için size ben arz etmek istiyorum, birlikte tartışalım. Hatta bu arada Haluk'u da terletebiliriz diye düşünüyorum.

Bunlardan biri, Sayın Eralp de vurguladı, yani ucu açık süreç sadece bize değil, bütün ülkelere uygulandı. Doğru, ama Sovyetler Birliği'nden, Doğu Bloku'ndan kopup, o kadar hızlı Avrupa Birliği'ne giren ve o kadar küçük, kapasitesiz ülkeler var ki, biz 50 yıldır uğraşıyoruz, 40 yıldır uğraşıyoruz ve daha hâlâ ucu açık süreç diyorlar. "Müzakereler AB Konseyi'nin Aralık 2004 Doruğundaki şekilde yapılır ve AB Anlaşması'nın 49 uncu maddesini temel alır. Müzakerelerin ortak hedefi katılımıdır. Bu müzakereler ucu açık bir süreç olup, sonucu önceden garanti edilemez" diyor. Bunun bir açıklamasının yapılması lazım, bu süreç ne kadar sürecek, ucu açık, sonsuza dek mi sürecek? Zaten 40 yıl beklemişiz, daha ne kadar bekleyeceğiz, bunu bilmek durumundayız.

“Türkiye’nin tüm üyelik yükümlülüklerini tamamen üstlenecek konumda olmadığını ortaya koyarsa -kim? Komisyon ve Avrupa Birliği- Türkiye’nin mümkün olan en güçlü bağ ile Avrupa yapılarına bağlanması sağlanmalıdır” diyor. Acaba bununla kastedilen, özel statü mü? Yani ziyade müzaherete tabi ülke Osmanlı’dan beri bildiğimiz bir kavram var, bizim Hariciyenin resmi belgelerine de girmiştir; acaba bu mu burada ifade ediliyor?

“İlerlemeler Komisyon tarafından yakından izlenmeye devam edecek olup, Komisyon yıllık rapor ve 2004’teki rapor da göz önüne alınarak, düzenli aralıklarla bu konudaki raporlarını konsey’e sunmaya devam edecektir” Yani sürekli bir denetim, gözetim altındayız. Arada bir teklersek, o da raporda yer alacak, ondan sonra 25 ülke oturup, bunları tartışacaklar. Bu mu ifade edilmek isteniyor?

“Kapsamlı bir uzlaşmaya elverişli bir iklim yaratmaya katkıda bulunacak adımlar ve Kıbrıs Cumhuriyeti’ni kapsayacak şekilde Türkiye ve bütün üye ülkeler arasındaki çok taraflı ilişkilerin normalleşmesinde gelişme de dâhil olmak üzere, Türkiye’nin Birleşmiş Milletler çatısı altında ve Birliğin temel aldığı ilkeler doğrultusunda Kıbrıs sorununda kapsamlı bir uzlaşmaya varma yönündeki çabalara devam etmesi desteği...” O zaman Sertaç meslektaşımızın söylediği ortaya çıkıyor; Kıbrıs Cumhuriyeti konusunda, Kıbrıs sorunu konusunda Türkiye’nin adımlar atması. Bu adımlar bizi nereye kadar götürecektir? İfade edilmek istenen nedir? Bu konuda az çok okuma yazma bilen, yerli yabancı basını izleyen bir kişi olarak, ben bir şey anlayamıyorum, ne demek istiyor bunlar? Diplomasi dili başka bir dil.

“Türkiye’nin müzakereler sırasında tüm AB üyesi ülkelerin uluslararası kuruluşlara ve anlaşmalara taraf olması da dâhil olmak üzere, üçüncü ülkelere ve uluslararası kuruluşlarla politikalarını yakınlaştırması gerekmektedir”. Bunu da Haluk Bey’in açıklaması lazım.

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- Bunların hepsinin cevabı var.

OTURUM BAŞKANI- Ben sorayım da, ondan sonra açıklarsın.

13 Üncü madde *“Türkiye’nin katılımı, mali yönleri, uygulanacak finansal çerçeve belgesinde yer almalıdır. Bu nedenle Türkiye’nin katılımı özlü mali sonuçlar doğurabileceğinden, müzakereler sadece 2014 yılı ve sonrası dönem için geçerli olacak, finansal çerçeve belgesinin hazırlanarak yürürlüğe girmesinden sonra ve*

muhtemel önemli mali reformları takiben sonuçlandırılacaktır” Biz 2014’e kadar ağızımızı açıp Avrupa Birliği’ne mi bakacağız, bunu mu ifade etmek istiyor adamlar?

Daha sorular var, ama daha sormuyorum, nasıl olsa “açıklayacağım” dedin, hadi açıkla o zaman. Buyurun mikrofon sizin.

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR (Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi)- Sayın Başkan, Sayın Rektörüm, çok değerli milletvekilleri, bakanlar, değerli konuklar, sevgili öğrencilerimiz; buradan konuşmamı yadırgamayın lütfen, çünkü Powerpoint üzerinden sunumu yapacağım. Yapacağım da, aslında benim size vereceğim iki tane haberim var. Biri iyi, biri kötü haber. İsterseniz, kötü haberden başlayayım. Tabii, bu panelde konuşmam söylenince, oturup, ciddi olarak, Sayın Başkanın da bana yüklediği görevleri daha önceden bilinçli olarak kafama yerleştirip, bir metin hazırladım. Bu metnin sunumu yaklaşık 3 saat 27 dakika tutuyor Sayın Başkan. Geleyim iyi habere, gelmeden evvel bu metni büromda unutmuşum. O çerçeve içinde izin verirseniz, size kendi görüşlerimi, işte Powerpoint aracılığıyla sunmaya gayret edeceğim.

20 dakikaya inşallah sığdırırım, çünkü sadece Başkan olarak sadece senin, - sen diyorum, çünkü çok eski arkadaşım, kardeşim o açıdan- sadece senin bana sormuş olduklarının yanıtı 20 dakika, ya benim söyleyeceklerim ne olacak Sayın Başkan?

OTURUM BAŞKANI- Vazgeçtim.

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- Peki.

Ben Başkent Üniversitesi’ne Öğretim Üyesi olarak bugün atandım ve imzamı bugün attım. Gerçi bir aydır ders veriyorum, o ayrı, ama resmi olarak, legal olarak bugünden itibaren ben de bu camianın bir parçasıyım, bundan da gurur duyuyorum. Bu konuşmamın sonunda da herhalde sözleşmemin feshedilmeyeceği yolunda da sizlerin desteğini -sayın hocam da buradalar- alarak sözlerime başlamak istiyorum.

Öyle ya, “barıkayı hakikat müsaademi

efkârdan neşet eder” diye çok güzel bir söz vardır, yani hakikatin nuru aslında fikirlerin çatışmasından oluşur. Tabii ki, böyle bir bilim yuvasında farklı görüşler, fikirler birbiriyle çatışacak ve ondan sonra hakikati bulma da izleyicilere düşecek. Ben burada kimsenin düşüncesini değiştirmek amacıyla da bulunmuyorum. Ben burada

sadece Haluk Günuğur olarak, bu camianın yeni bir mensubu olarak görüşlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum. Beğenen tabii ki, beğendiği fikirleri alır, beğenmediğiniz fikirlerim de bana kalır; bundan da doğal bir şey yoktur.

Tarihe dönüyorum, Türkiye ortak olmak için 31 Temmuz 1959 tarihinde ilk başvurusunu yapmış. Başvurunun altındaki imza Adnan Menderes, Demokrat Parti İktidarı. Tarih 12 Eylül 1963'ü gösteriyor, Türkiye o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu'yla Ankara Anlaşmasını imzalamış. Sayın hocam da belirttiler, o zaman tabii ekonomik olarak yola çıktı, hatta ortak pazar olarak yola çıktı, ama başından beri bilinen hedef, Avrupa'nın siyasi bütünleşmesiydi; ekonomik altyapının inşa edeceği siyasi üst yapı. Bunun teorisi de böyle, neofonksiyonelist teori açısından, uygulaması da böyle; onun altını özellikle çizmek istiyorum. Altındaki imza İnönü, Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti. Tarihler 23 Kasım 1970'i gösteriyor, Türkiye katma protokolü imzalıyor. Altındaki imza Dokuzuncu Cumhurbaşkanımız, o zamanki Başbakan Sayın Süleyman Demirel. Hangi iktidar? Adalet Partisi iktidarı. Tarih 14 Nisan 1987, Türkiye Avrupa Topluluğu'na -o zamanki adıyla topluluklarına, o tarihte üç tane topluluk vardı- tam üye olmak için başvuruyor. Başvurunun altındaki imza kim? Turgut Özal, ANAP İktidarı. Tarihler geçiyor, gümrük birliğinin tamamlanmasıyla ilgili 6 Mart 1995, Ortaklık Konseyi Kararı. Altındaki imza Tansu Çiller, Başbakan, Doğru Yol Partisi İktidarı. Türkiye aday ülke olarak ilk defa sayılıyor, tarih 12.12.1999, yer Helsinki. Bunu kabul eden ve bütün belgeleri, bu çerçevede içerisinde adaylığı kabul eden iktidarın başı Bülent Ecevit, yanında Mesut Yılmaz, yanında Devlet Bahçeli koalisyonu, üç tane parti. Nihayet müzakerelerin başlamasıyla ilgili 3 Ekim 2005 tarihi ve orada AKP, Tayyip Erdoğan. Bunu niye söyledim, biliyor musunuz? Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Avrupa Birliği olayına, Avrupa bütünleşmesine ve Türkiye'nin AB içinde yer almasına Türkiye'deki bütün siyasi partiler, Meclis'te temsil edilen bütün siyasi partiler çok büyük bir çoğunluğu, hadi birkaç tane marjinal şeyi dışarıda bırakalım, "evet" demiştir ve bu şekilde bu politika dönmüş dolaşmış Türkiye'nin devlet politikası haline gelmiştir; bunun altını da özellikle çizmek istiyorum. Kimse kusura bakmasın, özür dilerim.

Devam ediyorum; keşke bu noktaya gelinmeseydi. Sorunlar yok mu? Var, şimdi ben göstereceğim orada. Ama buraya gelinmesinde, bir siyasi hata, arkasından bir ikinci siyasi hata, biraz evvel sevgili Sertaç'ın söylediği bir üçüncü siyasi hatayla bu noktaya gelindi. Birincisi; 1978 yılında Ecevit Başbakan iken, Yunanistan tam

üyelik başvurusunu yapmış iken, 1977 yılında İspanya ve Portekiz de tekrar başvurmuş iken, ben o zaman Avrupa Birliği Komisyonu'nda uzman olarak Brüksel'de çalışırken, Emile Noel, AB Genel Sekreteri Türkiye'ye gelip birtakım mesajlar verir iken neredeydiniz? Onu yapmadığımız için bütün bu olaylar başımıza geldi. Namevcutlar her zaman kaybeden taraftır. Açık söylüyorum, sistemin içinde değilseniz, sistemin içinde oy ve söz hakkına sahip değilseniz Avrupa Birliği'nde, bugün Yunanistan kulağından tuttuğu gibi Rum'u getirir, sistem içine koyar Uluslararası ilişkilerde. Ben o zaman oradaydım, ben bunu her zaman söyledim, Ecevit'in yapmış olduğu siyasi hatanın diyetini bugün Türkiye ödemektedir. Şimdi bunun şeyini çizmesin, töhmet altındadır. Ben bunu söylüyorum, o tarihte yapılacak bir başvuru, Türkiye ile Yunanistan'ı, ikisini birden, hiç de öyle o zaman ne Kopenhag Kriterleri vardı, ne bir şey, bunlar yoktu ve ikisi birden içeri girecekti. Beni almayacak idiyse, Yunanistan'ı da sisteme sokmayacaktı. Çünkü o tarihlerde -Paşam burada- Türkiye Cumhuriyeti NATO'nun üyesi olarak Yunanistan'a oranla 1/7 önemliydi Avrupa için. Mümkün müydü, Yunanistan'a evet, Türkiye'ye hayır olsun; böyle bir şey yok. Türkiye'ye hayır olacak ise, Yunanistan'a evet olmayacaktı.

Uluslararası ilişkiler asla ve kat'a duygular üzerine kurulmaz, uluslararası ilişkiler çıkarlar üzerine kurulmuştur. O noktadan itibaren çıkar ilişkileriyle ilişkiler yürütülüyor. Yunanistan sistemin içine girdiği andan itibaren, oy hakkına ve veto hakkına sahip oldu ve biz 25 yıldır inim inim Avrupa Birliği'nin kapısında inliyoruz. Neden? Çünkü Yunanistan'a koltuğu veren benim. Yunanistan'a koltuğu sunan benim, bunun altını çizelim, bunu bilmek lazım. Çünkü uluslararası ilişkilerde zaman zaman sonuç almak için, zaman zaman da başkalarına sonuç aldırılmamak için girişimde bulunulur. Bu konunun bilinci neredeydi acaba o zaman bizim siyasi liderlerimizde?

Evren Paşa, 1980 yılında Milli Birlik Hükümeti, daha doğrusu Askeri Konsey dönemi, NATO'nun askeri kanadına Yunanistan'a girmesine, en ufak bir taviz almaksızın Türkiye yeşil ışık yakmıştır; böyle bir şey olabilir mi? Uluslararası ilişkilerde çelebi devlet olabilir mi? Bunun diyetini gene ödüyoruz biz. Nihayet biraz evvel Sertaç da söyledi, asla, kat'a katılmıyorum, Kıbrıs Deklarasyonu. Ne gerek var? Hukuki boyutunu, ben de uluslararası hukuk hocasıyım, özür dilerim, bu protokol tanımadır. Nasıl tanımadır? De-facto tanımadır, de-jure ve siyasi tanıma değildir. Siyasi tanıma dediğiniz zaman, deklarasyon yaparsınız, o ülkenin nezdine büyükelçi

atarsınız, o ülkeden büyükelçi kabul edersiniz; bunlardır siyasi tanıma. Öyle bir durum yok ve bütün dünya benim Kıbrıs Rum Kesimini Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanımadığımı biliyor, ben bunu bütün dünyaya zaten duyurmuşum, bu malum bir şey. Niye malumu ilan ediyorsunuz? Bütün dünya bunu böyle biliyor. Tekrar tekrar söylüyorum, Türkiye Cumhuriyeti tam üye olmadan evvel Kıbrıs'ı bu haliyle tanıması mümkün de değildir. Bunun bir numaralı savunucusu benim. Bilinen bir şeyi bas bas bağırip da, adamların kafasına vurduğunuz zaman, biraz evvel Sertaç'ın söylediği gibi, altı maddeden oluşan gümbür gümbür karşı deklarasyonu yersiniz kafanıza. Artı, adamlar zaten Kıbrıs'tan büyük rahatsızlık duyuyor, onları bir tutkal özeni içinde birbirine yapıştırırsınız. Buna hakkınız yok, yapmamanız lazımdı bunu. Ben o deklarasyonu yapmasam dahi Kıbrıs'ı tanımıyorum, bunu herkes, bütün dünya biliyor.

Gelelim, şu müzakere çerçeve belgesinin anatomisine; bunlar genel girişlerdi, şimdi devam edelim. Bu belgenin temelini 17 Aralık 2004 tarihinde Brüksel'de yapılan Bakanlar Konseyi kararları oluşturmaktadır. İkincisi; taslak daha evvelden Komisyon tarafından 30 Haziran 2005 tarihinde hazırlanmış idi. Kapsamı 23 maddeden oluşmaktadır, bir tane de eki vardır. Bölüm başlıklarıyla ilgili onu birazdan söyleyeceğim. Kabul tarihi 3 Ekim 2005, niteliği çoğunun bildiğinin aksine, bir anlaşma metni asla değildir, Avrupa Birliği'nin tek taraflı deklarasyonudur; onun altını özellikle çizmek istiyorum. Türkiye'nin altında imzası filan yoktur. Buna karşı da, müzakerelerde Türkiye kendi çerçeve belgesini, kendi pozisyonunu hazırlayan, içeren belgeyi de hazırlayacaktır.

Belgenin olumlu ve olumsuz yanlarını bir bilim adamı özeni içerisinde şimdi sizin huzurunuzda getiriyorum. Önce olumlu yanlardan başlayalım. Birincisi; müzakereler Türkiye'nin bu konudaki hızına endekslenmiştir, yani kısacası her şey bana bağlı; ne kadar hızlı gidersem, o kadar çabuk sonuçlanacak.

İkincisi; Avusturya'nın bütün bastırmalarına, ısrarına rağmen, imtiyazlı ortaklık gibi, beni ikinci sınıf bir üyeye doğru iten hiçbir unsur bu belgeye girmemiştir. O Belge'den Avusturya son dakikada geriye adım atmıştır. Belki Hırvatistan faktörünün -soru gelirse, anlatırım- rolü olmuştur; ama nereden bakarsanız bakınız, metinde imtiyazlı ortaklık kelimesi yer almamaktadır.

Üçüncüsü; anlaşmanın hedefinin, daha doğrusu müzakerelerin hedefinin tam üyelik olduğu, net biçimde altı çizilmiştir.

Tarama süreci 20 Ekim’de başlamıştır. Biraz evvel sevgili Atilla hoca da söyledi bunu. Kıbrıs Rum Kesiminin uluslararası kuruluşlara girişinde Türkiye’nin veto yetkisi sürmeye devam etmektedir, çünkü bu da tartışma konusu olmuştur biliyorsunuz. Tabii, Kıbrıs Rum Kesimi’nin bu isimle hiç hakkı olmamasına rağmen, NATO’ya ya da başka uluslararası kuruluşlara girmek isteği vardır, Türkiye de orada pozisyonunu almıştır ve oybirliğiyle alınacak bir karar nedeniyle pozisyonu olumsuz olduğundan girememektedir. Bu vetosunun kaldırılması yolunda baskı yapılmıştır, ama bu baskılar sonuç vermemiştir. Türkiye’nin veto yetkisi devam etmektedir.

Avrupa Parlamentosu’nun Ermeni soykırımının tanınması konusunda ilgili olarak bir tavsiye kararı vardı biliyorsunuz. Bu ise, son dakikada Konsey tarafından göz önüne alınmamıştır ve müzakere çerçeve belgesinde Ermeni’nin “e”si de yoktur; bunun da altını çizmek lazım.

Belge sivil toplum diyalogunu ön plana çıkartmaktadır. Bu son derece önemli bir konu, bana göre en önemli unsur da budur. Nedenini söyleyeyim: Sonuçta, yapacağınız katılma anlaşması dönüp, dolaşıp sivil toplumun onayına sunulacaktır; ya referandumlarla doğrudan doğruya halk bunu oylayacaktır ya da parlamento kanalıyla dolaylı yoldan bütün parlamentolar anlaşmaları onaylayacaktır; bu da uluslararası hukukun doğal sonucudur. Onaylanmayan bir anlaşmanın yürürlüğe girmesi söz konusu değildir. Bu nedenle, bu onaya gidecek olan kişileri seçenler ya da doğrudan doğruya referanduma katılanlar sivil toplum olduğuna göre, sivil toplumun bilinçlendirilmesi fevkalade önem taşımaktadır. Bu nedenle de, Türkiye-Avrupa Birliği Derneği Genel Başkanlığı’nı yürüttüğüm... Benim iki şapkam var hocam, biri değerli üniversitenizin artık mensubu olmak, ikincisi de Türkiye-Avrupa Birliği Derneği’nin Genel Başkanı olarak da, sivil toplum düzeyinde Türkiye’nin Avrupa Birliği’yle bütünleşme sürecine Türkiye’nin çıkarlarını asla göz ardı etmeksizin mücadelemize devam etmektir. Dolayısıyla, bu süreçte sivil topluma düşen rol ve bunun karşısında hatta bir de katkı payı sağlanmıştır ki, Avrupa’da Türkiye’ye karşı önyargıları ortadan kaldırmaya yönelelim. Yaparız yapmayız ayrı hikâye, ama önemini vurgulamak istiyorum.

Türkiye’nin hukuki statüsü değişmiştir: Türkiye dün kadar aday ülke statüsündeyken, şimdi tam üyelik sürecinde bulunan ülke statüsüne gelmiştir.

Olumsuzluklara gelelim; biraz evvel değerli konuşmacılar söylediler, değerli hocam da bunun altını çizdi, müzakerelerin ucunun açık olması. Evet, bu konuda bir

şey var, yani müzakerelerin sonucunun garanti edilmeyeceği, ucunun açık olduğu, ama şunu da açıkça söylemek lazım, burada önemli olan siyasi irade. Bakın, şöyle bir şey söyleyeceğim, bir hukukçu olarak söyleyeceğim: Bu belgede “müzakerelerin ucu kapalıdır” deseydi, bizi tatmin mi ederdi? “Müzakerelerin ucu kapalıdır” desin, sonunda mademki kapasanız dahi, siyasi irade o ucu açmak istiyorsa, o uç açılır, o ucu kapamanız mümkün değil. Sonucu garanti diyelim baştan, iyi ama müzakerelerin bir yerinde adamın niyeti bozursa, o garanti olmaz ki, o garanti olsa, oylamada son aşamada parlamentoda veto eder gider, referandumda katılma anlaşması düşer. Onun için bunun olması, psikolojik nedenleri vardır bunun. Ona birazdan değineceğim.

İkincisi; derogasyonlar, geçiş dönemi. Biraz evvel Atilla da söyledi, kalıcı derogasyon söz konusu değildir, kalıcı derogasyon olamaz. Ona permanent serf close diyorlar, bu topluluk hukukuna taban tabana zıttır. Bunu hiçbir ülkeye uygulamadılar, bana da çifte standart uygularlarsa, bu Adalet Divanı'nda iptale mahkûmdur. Topluluk Adalet Divanı'nın lehimize dünya kadar kararı vardır; Sevince Davası, Kuş Davası, bunlar say say bitmez. Kimse yapmazsa Haluk Günuğur bunu yaptırır. İki tane işçiyi kullandırır, 8 yılın ötesinde kalıcı derogasyon koyamazsınız. İspanya ve Portekiz işçileri 8 yılda tam üyelik hakkını elde etmiştir. Polonya işçileri 7 yılda elde etmiştir, Yunan işçileri 8 yılda serbest dolaşımı elde etmiştir. Bunları bilelim ki, fikir sahibi olalım ve de yargılamaya gidelim.

Hazmetme kapasitesi yeni bir şey değil. 1993 Kopenhag Zirve kararları içinde hazmetme kapasitesinden bahsediliyor. Üç konuda hazmetme kapasitesi vardır; mali kapasite, idari kapasite ve sosyal kapasite. Sosyal kapasite, Türk işçilerinin serbest dolaşımını, Avrupa el emeği pazarı nasıl absorbe edecektir? Hazmetme kapasitesinin karşılığındaki kelime digestion değil; absorb fiilidir, yani içine alabilme. Yoksa böyle hazmedip de... Avrupa'nın zaman zaman gastroentolojik sorunları olur, tıp hocalarımız buradadır, yani onu da anlamak lazım, yani buradaki farklı bir olaydır.

Mali kapasite; Türkiye tam üye olduğu zaman Türkiye'ye para verilecek, biz katkı payı alacağız, çünkü orada FEDAR fonları var, orada FEOGA fonları var, Avrupa Sosyal Fonu var; bunlar hibe, biz bunları alacağız. Avrupa Birliği mali olarak hangi konumda olacak, bana ne kadar para verecek; orada hazmetmeyle onu söylüyor. Bir açıklama yapayım: Polonya 100 lira bekliyorsa, bugün 25 lira alabildi tarım fonundan, FEOGA fonundan, çünkü Avrupa Birliği dedi ki, “kusura bakma,

benim pastam belli, pastada pay alanlar arttı, senin payına az düşüyor”. “Peki, ben ne zaman yüzde 100’e çıkacağım?” “Kusura bakma, 8 yıl sonra çıkacaksın” İşte bu da hazmetme kapasitesi, adamın önüne koydular. Bana özgü değil diyorum, yani onu anlatmak istiyorum. Polonya bunu 8 sene sonra tam yüzde 100’üne çıkartacak, bana da bunu getirecek önüme, ama hazmetme kapasitesi dışlama kapasitesi değil. Allah aşkına, önemli bir şeydir bu.

Bir de idari kapasite. İdari kapasite de şu: Benim milletvekillerim olacak Avrupa Parlamentosu’nda, bana sandalye verecekler. Bugün Avrupa’da 99 sandalyeyle en çok Almanya’nın sandalyesi var. Avrupa Parlamentosu’nda 732 tane üye var. Onlardan biraz sandalye alınacak, bana sandalye çıkartılacak, çünkü Avrupa Parlamentosu’nda 750’nin üstünde sandalye çıkmıyor, karar aldılar. Dolayısıyla bazı ülkeler bana... Bana bunu verirken, bir de Konsey’de bana oy hakkı tanıyacaklar. Nitelikli çoğunluk, bak Almanya, İngiltere, İtalya, 29 oyu var, bugün Polonya’yla İspanya’nın 27 oyu var. Bana bir oy verecekler, nüfusa göre oluyor bu. Bana 29 oy verecekler. Dolayısıyla benim oy hakkımla parlamentodaki sandalye sayım, Komisyonlarda temsilim, Ekonomik Sosyal Komite’de, Bölgeler Komitesi’nde, bütün bunlar idari kapasite hazmetme kavramıyla örtüşüyor, bu da odur. Seni almayacağım anlamına gelmiyor, sana ne kadar sandalye vereceğim; nüfusuna oranla bu budur.

Bir diğer husus askıya alma meselesidir. Ciddi sorunlar olursa benim ülkemde insan haklarıyla ilgili, artı demokrasim yıkıldıysa, sürekli bir ihlal varsa ve de ciddi ihlal varsa, benle müzakereyi askıya alacak. Almasın mı? Eğer benim ülkemde demokrasi yıkılacaksa, benim zaten müzakere yapmaya hakkım yok, gayet tabii ki alacaklar askıya. Avrupa Anayasası çıkmadı, oylandı, şimdilik kaldı. Orada bir üye devlet için aynı şeyi yazdılar. Dediler ki, “bir üye devlette demokrasi, insan hakları konusunda ciddi sürekli ihlal varsa, o ülkenin üyeliği askıya alınır” Üyeliğini askıya alıyor; nerede kaldı masada daha görüşme aşamasında olan bir ülkenin durumu.

“O zaman bütün bunları niye söylediler hocam?” diyeceksiniz bana, demeniz lazım. Demediyseniz, ben sizin ağzınızdan kendime sordum. Bütün bunları özellikle Avrupa kamuoyunda varolan Türk korkusunu, “Türkler geliyor” korkusunu olabildiği ölçüde ötelemek, zayıflatmak amacıyla Avrupa kamuoyuna verilmiş olan sakinleştiricilerden başka bir şey değil. Bizi üzüyor, rahatsız ediyor, evet ediyor. Ama asıl mesajın adresi ben değilim burada, asıl mesajın adresi Avrupa kamuoyu. Siyasi olarak öyle bir noktaya geldi ki Avrupa, dönüşü olmayan bir çizgide, Türkiye’yi artık

müzakere masasına oturtacak; ama hepsinin de, bu oturtacak olan siyasilerin de kendi kamuoyları var, onlara da dönüp, bir şeyler söylemesi lazım; bu olayın özü bu.

Müzakere çerçeve belgesindeki süreç bundan sonra nasıl işleyecek? Biraz evvel Kıbrıs'la ilgili olarak da söylendi, birazdan ona geleceğim, ama öncesinde şunu söyleyeyim: Türkiye'yi bekleyen başka riskler var, çok önemli riskler var. Bakın, onu da buraya net olarak almışım, müzakere süreci bildiğimiz Sevr Anlaşması gibi, Lozan müzakeresi filan gibi bir müzakere değil ki, niteliğini bir bilelim. Buradaki müzakere bir uyum sürecidir; Türkiye AB mevzuatına uyum sağlayacak. Türkiye'nin "Şu mevzuata uymuyorum" deme özgürlüğü yok. Türkiye'nin şu özgürlüğü var: "Ben bu işi beceremiyorum kardeşim, Allah'a ısmarladık" der; bitter, dönerim, giderim. Bunu demeye her zaman hakkı var, ama masaya oturduysanız, sizin müzakere marjınız süreyle sınırlı. Ne demek bu? Ben diyorum ki, "8 yılda yaparım"; adam diyor ki, "5 yıl da uy" ara bir yer buluşulur, 7 yılda, 6,5 yılda bağlanıyor tarım. Müzakerenin marjı bu, yoksa ben tarım politikasının bilmem X tüzüğüne uymam diye bir şey yok ki, yani buna müzakere demenin anlamı da yok aslında, bu bir uyum süreci, bunun altını özellikle çiziyorum.

Geliyorum vetolara, en tehlikeli nokta bu aslında. Orada 25 tane üye var, bakın şuraya hesabını da çıkartmışım. İki tane üye de 2007'de giriyor, büyük olasılıkla Hırvatistan 2009'da giriyor, bunlar oluyor 28 üye. Her dosyanın bir açılışında, bir kapanışında oybirliği gerekiyor. Bu şu anlama geliyor: Üye devletlerin her biri, 35 dosyada iki kere olmak üzere, 70 kere veto etme yetkisine sahip. 70 kere 27 ülke eder 1890 veto riskiyle karşı karşıyasınız; bu daha önemli bir şey. Artı, sonuçta tüm dosyalar bir kere daha oylanıyor, 27 veto, artı 1, artı arkasından imza aşaması var. 27+1 dediğimi, Hırvatistan da o aşamaya devreye gireceğini varsayarak, 28 diyorum. Bir de, parlamento onayı var. 28 parlamento, artı Avrupa Parlamentosu'nda da onaylanacak, 29 onay var. Toplam Türkiye'yi izleyen 1975 kere veto riski var. Bunu kullanır kullanmaz, o başka, ama biliniz ki, içinde tanımadığımız Rum Kesimi de bu veto hakkını 73 kere karşınıza çıkartmak durumunda kalacak, bunun zorluğu var. Ama biraz evvel Atilla da söyledi, o noktada Kıbrıs'ın asla ve kat'a bu aşamada Türkiye tarafından, hele bu koşulda tanınması söz konusu değildir. Gümrük birliği nedeniyle limanlara ayrıca geleceğim.

“Tüm dosyalarda uyum sağlanmadan, hiçbir dosyada uyum sağlanamayacaktır” diyor, yani eğer 35 dosyanın 34’ünde uyum sağlanmış, bir dosyada sağlanmamış, o 34 uyumlu dosyayı kaldır, çöpe at; süreç böyle işliyor.

AB tarafı müzakere sürecinde gümrük birliğinin Kıbrıs dâhil olmak üzere tüm üye ülkelerde uygulanması dolayısıyla limanların açılmasını istemektedir. Açmazsan bunun yaptırımı ne olur? İşte o biraz evvel sevgili Sertaç’ın söylediği gibi, bazı dosyaları açmayacaklar, en önemli husus bu. Hangi dosyalar bunlar? Bunlar, malların serbest dolaşımı, gümrük birliği, hizmetlerin serbest dolaşımı, artı ulaştırma sektörü. Bunlar açılmazsa nasıl kapanacak? Kapanmadıysa bu dosyalar, tekrardan birinci paragrafa dönüyorum, “tüm dosyalarda uyum sağlanmadan hiçbir dosyada uyum sağlanmış sayılmayacak” diyor adam. Demek ki bu şu demek: “Kalkın müzakereden gidin” demek. Ha bu da bir yol, onu da söyleyeyim. Bakın, çok açık söylüyorum: Avrupa Birliği’ne karşı olanlara saygı duyuyorum, şapkamı çıkartıyorum ve de hakikaten sonuç itibarıyla “ben bu işi yapmak istemiyorum, yapamıyorum, işime de gelmiyor, Allaha ısmarladık” demek gayet de saygıdeğer bir tutumdur, onun da altını özellikle çizmek istiyorum. Ama Türkiye’de “yes, but’çılar” (evet, fakat’çılar) var zaman zaman; ben onlara hayret ediyorum. “Evet, ama şunu yapmayın”, bu demektir ki, sen girmek istemiyorsun, bunu açıkça söyle, daha iyi.

Kıbrıs’la ilgili deklarasyon, biraz evvel de söyledim, hiç mi hiç gerekli olmayan bir deklarasyonu Türkiye getirmiş, oraya koymuştur. Bana göre çok ciddi yanlış yapılmıştır. Türkiye’nin AB karşısında yaptığı üçüncü tarihsel yanlıştır bu. Hükümet çok ciddi bir yanlış yapmıştır. Limanların açılması, sevgili Başeren’e katılmıyorum burada. Limanların açılması, protokolün imzalanması, Kıbrıs Rum Kesiminin Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında, devletler hukuku hocası olarak söylüyorum, tanınması anlamına gelmez. De-facto tanımadır, dejure değildir. Yani hiç tanımama değildir; de-facto olarak tanımadır; ama hukuki sonuç doğurmaz. Hükümet şunu söylemiş: “Ben limanları açarım, ama karşısında sen de bir şey yapacaksın” Tek taraflı vermek sadece Tanrıya özgüdür. Burada diyor ki, “259 milyonu sen vaat etmiştin, şunu bana vereceksin. KKTC üzerindeki ambargoyu kaldıracaksın. Bunları yaparsan, limanlar konusunda o zaman ben gereğini yaparım”

Siyasi tanıma, biraz evvel gene değerli konuşmacılar da söyledi, ancak kapsamlı çözüm şeklinde olabilir. Bu Annan Planı’na dönüş müdür? Katılıyorum orada Sertaç’a zordur, çünkü çok geride kalmıştır. Ama en azından, Türk tarafını

tatmin etmeyen bir çözüm modelini Türkiye'nin kabul etmesi ulusal çıkarları açısından mümkün değildir. Bu olmadan da Türkiye tam üye olamaz ya da işte size öneri, "ben birleşik Kıbrıs'ı tanırım, o şartla, bu benim tam üye olduğum tarihten itibaren yürürlüğe girer". Yoksa kimse burada Türkiye'nin bir karış toprağını, bu işi bu kadar savunan, 33 yıldır bu konuda çalışan bir akademisyen olarak, Türkiye'nin bir karış toprağını vermeyi nasıl kimse göz önüne alır, Haluk Günuğur dahil olmak üzere, böyle bir şey yok; onun özellikle de altını çizeyim. Türk toplumunda zaman zaman televizyon programlarına çıkıyorum, orada görüyorum, Avrupa Birliği'ne tam üyeliği bugün Türk toplumunun yüzde 70'i benimsiyorsa, ama tabii ki ulusal çıkarlar doğrultusunda... Bana, Haluk Günuğur'a vatan haini diyenler çıkıyor, bu olaydan üzüntü duyuyorum. O zaman Türk toplumunun yüzde 70'i de vatan haini; böyle bir şey olamaz, çok özür dilerim. Ben bu entegrasyondan yanayım, ama Türkiye'nin ulusal çıkarlarına da, sonuna kadar dik durarak, onurlu biçimde savunarak bu entegrasyonun içinde yer almak istiyorum. Avrupa Birliği'nde üyesi olduğumuz uluslararası kuruluşlar, Ayfer Hanım gayet iyi bilir, orada yaptığımız mücadele neyin mücadelesiydi? Tabii ki, sivil toplum düzeyinde ulusal çıkarlarımızın mücadelesidir. Bunun da altını özellikle çizmek istiyorum.

Türkiye'nin Kıbrıs'la ilgili karşı deklarasyonu, geçelim bunu, çünkü sevgili Başeren bunu net biçimde ortaya koydu. Ben de buraya yardımcı olsun diye almışım.

Şurada bölüm başlıklarını görüyoruz, bilgi olsun diye size sunmak istiyorum, 35 tane müzakere başlığı vardır. Biraz evvel Atilla hoca da söyledi, bunların arasından bilim taraması başladı, bilim ve teknoloji başladı, eğitim, kültür arkasından geliyor. Bakın gördüğünüz gibi, eğitim, adalet, gümrük birliği, dış ilişkiler... 35 tane farklı konu var. Avrupa Birliği'nin müktesebatı dediğimiz, zaman zaman Türk kamuoyunda 120 bin sayfa bunların mevzuatı varmış dediği bunlar. Bunların çoğu teknik düzenlemeler. Bir örnek vereyim, geçen gün televizyonda da verdim bu örneği: Eğer bir benzin istasyonu açacaksanız, bu benzin istasyonunun bulunduğu yer merkez olmak üzere, yirmi metre yarıçapında konut olmayacak ve bu kötü bir şey değil. Eğer tüp gaz bayiiiniz varsa, aynı olay onun için de geçerli. Standartlar o kadar çok ki, burada daha çok teknik konular söz konusu. Arkada oturan, artık arabada kemerini takacak, sokağa tükürme hakkınız elinizden alınacak, çöp dökme hakkınız elinizden alınacak. Tabii, gene biz dönebiliriz de, yani en azından teorik olarak bu böyle.

Son olarak, taramaların nereden başlayacağını da söyleyeyim. 20 Ekim'de bilim araştırma başladı, 26 Ekim eğitim, kültür, 7 Kasım'da kamu ihaleleri, ihale mevzuatı ele alınacak; bunlar tanıtıcı tarama. 7-8 Kasım'da rekabet, 21-22 Kasım yerleşme hakkı, hizmetlerin serbest dolaşımı, 25 Kasım sermaye konuşulacak, 5-16 Aralık tarım gibi, o 120 bin sayfanın 49 bin sayfası görüşmeye açılacak. Ayrıntılı taramaya girdiğimizde de, bu sefer Avrupa Birliği ve Türkiye oturup, aradaki diferansın (farkın) ne olduğunu saptayacaklar ve ondan sonra da müzakereler başlayacak. Burada da ayrıntılı taramada o diferans belirleniyor, gene aynı konular, gene aynı tarih, 14 Kasım ile 22 Aralık tarihleri arasında.

Müzakere heyetini de huzurunuzda getirdim; heyetin başkanı Abdullah Gül, başmüzakereci Ali Babacan. Başmüzakerecinin dört tane yardımcısı var; biri Volkan Bozkurt, Dışişleri Bakanlığı AB İşlerinden Sorumlu Müsteşar Yardımcısıydı, şimdi Brüksel'e delegasyonun başına atandı. Orada bulunan Büyükelçi Oğuz Demiralp, döndü geldi, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'nin (ABGS) başına Genel Sekreter olarak geldi, o olacak. Dışişleri Bakanlığı'nda AB'yle sorumlu Müsteşar Yardımcısı da bulunacak ve son dakika Abdüllatif Şener'in bastırmasıyla Devlet Planlama Teşkilatı da bu sistemde bir Başmüzakereci yardımcılığını kapmış görünüyor.

Nasıl bir yapılanma olacak, onu da söyleyeyim: Yukarıda müzakere heyeti var, altında bir danışma kurulu var, sivil toplum kuruluşları buraya giriyor, artı akademisyenler yer alacak bu danışma kurulunda. İzleme ve Yönlendirme Kurulu adı altında bir başka grup var. Burada da biraz evvel saydığım beş Kurum, yani Başbakanlık, Dışişleri Bakanlığı, ABGS, DPT ve Brüksel'deki daimi delegasyon, bütün süreci izleyecektir. Nihayet çalışma grupları var, asıl yemek burada pişecek, 35 tane ayrı başlık için 35 tane farklı çalışma grubu var. Burada da o uyum çalışmaları, yemek bu mutfakta pişecek.

Sonuç itibariyle biraz hızlı gittim, tıknefes oldum, ama eğer sizlere görüşlerimi iletebildiysem, bundan büyük mutluluk duyuyorum. Benimle aynı görüşü paylaşırsınız, paylaşmazsınız, herkese saygılar sunuyor, teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI- Efendim, Haluk Günuğur'a çok teşekkür ediyoruz, çok geniş açıklamalarda bulundu. Benim en iyi anladığım şey şu: En azından neden ucu açık müzakere olduğunu anladım, çünkü 1975 veto riskiyle karşı karşıyaymışız. Tabii, adamlar müzakere ucu açık olmasa, 1975 riskli vetoyu nasıl yetiştirecekler; tek anladığım bu. Bu engelleri nasıl aşacağız bilmiyorum, ama göreceğiz.

Şimdi bir beş dakika uzatma tanımiştım, ama herkes o kadar uzun ve renkli konuştu, süresini de taşıdı; Sertaç arkadaşım hariç. Onun için, Sayın Eralp meslektaşım da ODTÜ'nde 15:45'te dersine yetişmek zorunda. O nedenle öncelikli olarak şöyle bir 20 dakika soru-cevap periyoduna girelim, çünkü konu çok önemli konu. Üniversitede kimsenin ilgisi de azalmadan tartışmaya devam ediyoruz, hakkını verelim istiyorum.

Öncelikli olarak Eralp'e soru soracaklar varsa, onun sorularını alalım, hocamızı selametleyelim, sonra biz devam ederiz. Buyurun efendim, Hocam buyurun.

Tuncer Kılınç (Emekli Orgeneral)- Benim bütün hocalara bir sorum var. Türkiye Cumhuriyeti Devleti acaba, Avrupa Birliği'yle ilişki kurduğu ilk yıllarda bir durum muhakemesi yapmış mıdır? Avrupa Birliği'ne girmenin avantajları veya dezavantajlarını hesaplamış mıdır; böyle bir bilgiye rastladılar mı? Bunu merak ediyorum.

İkincisi; konuşulanlar içerisinde tabii ki, bardağın dolu tarafını göstermek de çok kolay, boş tarafını da; çünkü çok açık seçik dezavantajlar, avantajlar var günümüzde. Ben şunu soruyorum: Kıbrıs mı, Kemalizm'in Türkiye'den silinmesi mi, siyasi ve sosyal yapımızın değiştirilmesi mi, yoksa Avrupa Birliği mi? Bunun da cevabını verebiliyorlarsa almak istiyorum, teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Buyurun, sizden başlayalım.

Prof. Dr. ATİLLA ERALP- Yani, benim görebildiğim sizin sorunuz bir durum muhakemesi yapmış mıdır? Son derece önemli bir soru. Böyle bir durum muhakemesi gizli şekillerde yapılmış mıdır? Bilmiyorum, ama açık olarak bir durum muhakemesi benim araştırmalarımda görmüş değilim. Değişik kanallarda tabii ki bu yapıyordur, her aşamada düşünülüyordur.

Ben şöyle bakıyorum: Araştırmaya dayalı birçok boyutunu ele alan bir şekilde bunun yapıldığını zannetmiyorum. Ama her karar alınırken, eminim ki 3 Ekim'de de bu kararı alanlar, siyasi sorumluluk taşıyanlar bir şekilde bunu değerlendiriyor olmaları lazım; çünkü her karar aynı zamanda sizin söylediğiniz bir değerlendirmeyi içerir. Fakat o değerlendirmeyi yapanlar bunu kimlerle paylaşıyor? O önemli. Bunun geniş bir çevreyle paylaşıldığını ben zannetmiyorum şimdiye kadar; umarım bundan sonra paylaşılır. Çünkü, sizin de belirttiğiniz gibi bu kararlar son derece önemli ve çeşitli maliyet hesaplarının yapılması ve geniş ekiplerce yapılması gerekir. Türkiye-

Avrupa Birliği konusunda beni, bu işin içinde olan bir insan olarak, huzursuz eden bu kadar uzun yıllar bu işin içinde olmamıza rağmen, oldukça kadrolar dar. Yani diğer ülkelerle karşılaştıralım, bizden çok sonra gelen ülkelerde kadrolara bakın, bizden çok daha geniştir.

Mesela, Polonya'nın sizin dediğiniz ben muhakemeyi yaptığını biliyorum. Polonya'nın yaptığını biliyorum bu muhakemeyi; yani işin kâr-zarar hesabı nedir, durum muhakemesi hem de son anda yaptığını. Hatırlarsanız, Polonya'nın meşhur son gece vardır. Polonya'nın tarım meseleleriyle ilgili olarak belli bir şey istemiştir, onu vermediler ve Polonya heyeti otele çekildi ve bütün gece bu sizin söylediğiniz muhasebeyi yaptı. Ben bunu Polonya'nın Başmzakerecisinden dinlemiştim ve sonunda, esasında uzun dönemde katılmalarının yararlı olacağı hesaplarıyla çıkıyorlar ve sabah kabul ettiler, hatta Avrupa Birliği'nden telefon beklediler; Avrupa Birliği'nden kendilerine telefon gelmedi, bu hesabı yaptıktan sonra kendileri gitmek zorunda kaldılar.

SALONDAN- Müsaade ederseniz, değerli akademisyenlere bir soru sormak istiyorum: Acaba, yani bir akademisyen olarak bunu yanıtlayabilirler mi? Devletin lkesi ve ulusu için çok önem arz eden, bir anlam arz eden böyle yaşamsal kararların alınması aşamasında durum muhakemesi yapılmadan bunlar mümkün mü acaba? Ondan sonra sorum veya mazuratımı arz edeceğim.

SALONDAN- Bugün bunları hâlâ müzakere ediyorsak, hâlâ sıkıntılarımız çok büyük derecede varsa, bu durum muhakemesi yapılmamış gibi geliyor bana, yapılmışsa da yanlış yapılmış, teşekkür ederim.

SALONDAN- Sayın Başkan; müsaadenizle bir katkıda bulunmak istiyorum.

OTURUM BAşKANI- Siz zaten mikrofonu elinize almışınız, buyurun efendim.

Salih Zeki Karaca (Emekli Büyükelçi, Kıbrıs İşleri Başmşaviri)- 1950 yıllarında Dışışleri Bakanlığı'na girdim ve ilk girişim itibariyle Kıbrıs Őubesinde alıştım. O dönemde Dışışleri Bakanımız Fatin Rüştü beydi. Türkiye'nin genel siyaseti, dünya siyaseti Avrupa'yla ilişkileri ve Yunanistan'la ilişkileri dahil ve Türkiye'nin yüzünün de Avrupa'ya dönüşü çerçevesinde Fatin Rüştü Zorlu'nun söylediği bir şey vardır "Yunanistan'ın katıldığı bir topluluğa havuz boş bile olsa, biz o havuza atlarız" demiştir. Zannedersen bu, cevap veriyor, Türkiye böyle bir çerçevede girmiştir.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim.

Bir dakikanızı rica edeyim, çünkü soru önemli bir soru, katkıda veya açıklamada bulunmak isteyen sayın konuklar var, efendim siz alın, isminizi rica edeyim, hemen kayıtlara geçelim.

Doç. Dr. KÜRŞAT ESER (21. Dönem Milletvekili, Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu Eşbaşkanı)- Avrupa Birliği'ne evet, ama teslimiyetçiliğe hayır diyorum. Bu belge tamamen teslimiyetçi bir anlayış içerisinde yazılmıştır. Öncelikle, bu Belge içerisinde Hırvatistan'la uyuşan ve uyuşmayan noktaları mutlaka ortaya koymak lazım. Görülecektir ki, bu Türkiye açısından son derece ayrımcı bir nitelik arz etmektedir.

Ben tabii ki, bu esnada sorumu da sormak isterim. Bildiğiniz gibi, 10 yeni ülke 1 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliği üyesi olmuşlar, ardından 12-19 Haziran 2004 tarihinde de seçimler yapmışlar. Bu seçimlere baktığımız zaman, AB'nin 25 ülkesinde toplam seçime katılma oranı yüzde 47, ama bu 10 ülkede katılım oranı yüzde 26 Slovakya'daysa yüzde 16,64 ilk defa bir Birliğe katılıyorlar, ama bu Birliğin seçimlerine ve Avrupa Parlamentosu'na milletvekili gönderme noktasında son derece heyecansız ve seçimlere katılma gereği bile hissetmiyorlar. Acaba, bunun nedeni nedir? Onu da öğrenirsem memnun olacağım, teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederiz. Şu soruyu aydınlatalım, ondan sonra. Eralp bir şeyler ilave edecektin galiba, bu soruyla ilgili.

Prof. Dr. ATILLA ERALP- Biraz evvelki konuyla da ilgili sizin belirttiğiniz Yunanistan'la birlikte olmak dediğiniz gibi, benim de baktığım zaman bu konuya, çok önemli bir stratejik karar. Türkiye hatta Avrupa Birliği'ne, Avrupa Topluluğu'na zamanında başvurusu da zaten Yunanistan'ın başvurusundan sonra geliyor; Ortaklık Başvurusu hemen Yunanistan'dan sonra geliyor ve uzun zaman o şekilde devam ediyor.

Biraz evvel Haluk hocanın dediği gibi, 1970'lerin ortalarında bu durum ortadan kalkıyor, yani Yunanistan tam üye olurken, Türkiye ne yazık ki o sürecin dışında kalıyor. Zaman içinde bu işin muhasebesinde acaba şöyle bir şey oldu mu? Kıbrıs Rum Cumhuriyeti bu işin içine girdikten sonra, Türkiye de "bu işin içinde olmalıyız" tekrar noktasına mı geldi? Ben bunu açıkçası bilmiyorum, yani soru olarak, yani çünkü eskiden Yunanistan'la böyle bir denge vardı, sonra bu denge bozuldu. Türkiye

1990'ların ortasında tekrar bu işi canlandırmak istedi, o canlandırma içinde Rumların bu sürecin içine girmelerinin bir anlamda önemli bir etkisi mi oldu? Onlar içindeler ve hatta sadece onlar değil, başka ülkeler, yani Türkiye'ye yakın Balkanlar'daki ülkeler giriyor, birçok ülke giriyor. Bu bakımdan da biz eğer girmezsek, Türkiye'nin, Avrupa'yla ilişkisi ve Yunanistan'la dengesi tamamen bozulacak. O yüzden "muhakkak bu genişleme sürecinin içinde olmalıyız" gibi stratejik bir yaklaşım oldu mu? Buna da bakmak lazım.

Sizin dediğiniz birinci kısmı biliyorum, ama ikinci kısım genellikle böyle fazla açıklanmış ve belirgin bir durum değil.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederiz.

Haluk bu sorunun muhatabı sensin, çünkü sen çanak tuttun, bütün siyasi partileri bu işin içine soktun, sonra da bu soru geldi, şimdi yanıla.

Prof, Dr. HALUK GÜNUĞUR- Ben sokmadım, siyasi partiler zaten sürecin içinde. Tarih onu gösteriyor, bir hoca nasıl bütün bu siyasi partileri böyle bir sürece sokabilir? Böyle bir şey yapamaz. Tabii, bu sorunun muhatabı Sayın Paşam söyledi, ama ben bir bilim adamıyım, ben bir siyasetçi olsaydım, bir partinin başkanı olsaydım, hiç merak etmeyin, kurullarımı toplardım, bu konudaki etüdümü yaptırırdım bir bilim adamı olarak. Ama, aradan bunca zaman geçmiş, ortada bu şekilde bir çalışma var mı, yok mu? Çok değerli siyasi partilerin, çok değerli bakanlık yapmış, başbakan yardımcılığı yapmış değerli üyeleri aramızda, belki bunlar buna yanıt verirler. Ama, benim baktığım, gördüğüm, siyasi partilerin tek tek parti programlarına baktığımda, 70 sonrasında ve 63 sonrasında hemen tamamının, Milliyetçi Hareket Partisi de dâhil olmak üzere, sevgili Kürşat Eser benim çok yakın dostumdur. Bu bir teslimiyetçilik şeysi onun da cevabını vereceğim. Yani, hiçbirinin şeyinde hayır yok. Tam tersine Avrupa Birliği'ne katılma sürecinden yana politikalar öngörülmüştür, orada yazılmıştır. Eğer, diyorsanız ben bunu net olarak çıkartayım, getireyim, hepimize çoğaltayım, dağıtayım, bu birincisi.

Prof. Dr. ATILLA ERALP- Buna bir şey ekleyebilir miyim Haluk? Yani, şöyle bir şey: Yani, bu tabii konuşulması gereken bir konu, araştırma yaptığınız zaman, Türkiye'de iktidarda olan partiler Avrupa Birliği meselesini desteklemiştir, aynı partiler muhalefete geçince bu işten uzaklaşmıştır. Yani, araştırma yaptığınızda bunu görürsünüz. Yani, biraz evvel Haluk hocanın dediği gibi, iktidarda olan bütün partiler

Avrupa Birliği projesinin içinde olmuştur; aynı partiler muhalefete geçince bile farklılaşıyor, yani buna da dikkat etmek lazım. Böyle genel bir şey var.

Prof, Dr. HALUK GÜNUĞUR- Yüzde 16'lar Slovakyalılar da söz konusu değil çok değerli meslektaşım. Ben baktım, yani orada Avrupa Parlamentosu seçimlerinin bütün yüzdelerle rakamları elimde evvel Allah. Onların içinde en az katılımcı olan lke Malta'dır yüzde 52'dir. Bunun üzerinde yüzde 60'tan, yüzde 90'a varan katılım vardır. Yani, benim elimdeki bütün rakamlar Avrupa Parlamentosu seçimini mi konuşuyorduk? Mümkün değer, en düşüğü 32'dir, sevgili Kürşat Eser bey ben size yarın istediğiniz gibi, istediğiniz yere kitapları, belgeleri gönderirim, teşekkürler.

Doç. Dr. KÜRŞAT ESER- Rakamlar yalan söylemez, bende de var, biz de 33 yıldır bu işin içindeydik.

Prof, Dr. HALUK GÜNUĞUR- Paşamın sorusunun ikinci cephesi var, çok önemlidir. Kemalizm mi, Avrupa Birliği mi? Değerli Paşam; bu sorunun özünde bunları alternatif olarak siz ortaya koyuyorsunuz, "ya bu ya da bu" diye. Ben de "Avrupa Birliği artı bunların hepsi" diyorum. Yani, zr dilerim, sizin görüşünüze saygım sonsuz, ama benim görüşüm sizle örtüşmüyor, özür dilerim, ben. Avrupa Birliği yeliği bu söylediğiniz hususların alternatifi değerdir, olamaz da bunların içinde birçoğu zaten Avrupa Birliği üyeliğiyle birlikte olacak. Benim görüşüm bu, özür dilerim.

OTURUM BAŞKANI- Sertaç buyurun.

Prof. Dr. SERTAÇ HAMİ BAŞEREN- Kendimi bu soruya muhatap olmuş hissediyorum. onun için konuşma abasındayım. Türkiye'yi Türkiye yapan Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türkiye Cumhuriyeti Devleti yapan ilkeleri terk ederek bir yerlere girebilmemiz düşünülemez, öyle bir şey yok, asla yok.

OTURUM BAŞKANI- Zaten, sizin söylediğiniz konular 1975 veto riskinin içinde konular. O konular masaya geldikçe vetolar gelmeye başlayacak, çünkü hayır diyeceğiz.

SALONDAN- Kıbrıs'ı elinizden almak istiyorlar, hâlâ evet mi diyeceksiniz, hâlâ devam mı edeceksiniz?

OTURUM BAŞKANI- Sayın Bakanım, mikrofon sizde, buyurun.

NEVZAT ERCAN- Çok teşekkür ederim. Yani hükümetin içinde bulunmuş biri olarak bunları ifade etme ihtiyacını hissettim. Tabii, Türkiye'nin değişmez gündemlerinden biri de Avrupa olmuştur, bu uzun yıllar tartışılmıştır. Aslında, belki olaya şöyle bakmak lazım: Avrupa Birliği hedefini, belki Osmanlı mağlubiyetinin ve teknolojik geriliğin ikame ettiği bir zaruri hedef olarak görmek lazım. Aslında bu, Cumhuriyet öncesi de bir hedef olarak böyle bir doğru tercih yapılmış, yani Meşrutiyetle birlikte. Cumhuriyet idaresinde de, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren de bu tercih değişmemiştir.

Tabii ki, Cumhuriyet döneminde de önemli adımlar atılmıştır, ama Avrupa Birliği'yle ilişki olarak belki yeterince tartışıldı, tartışılmadı, o ayrıca tartışılabilir, ama siyasiler, iktidarlar bunun risklerini ve avantajlarını hesap ederek, bunu bir karara dönüştürmüşlerdir; bir milli hedef olarak, bunu karara dönüştürmüşlerdir. Böyle bir siyasi irade bütün gelmiş geçmiş hükümetlerde görülmektedir, bu var.

Ben değerli hocama katılmıyorum, şahsen mensup olduğum Doğru Yol Partisi muhalefet olduğu dönemlerde de bu sürece ilişkin katkılarını yapmıştır; Anayasa değişiklikleri dahil, yasal idari noktalarda olumlu katkılarda bulunmuştur. Bu gün de bulunduğu, durduğu çizgi budur. Yani, Avrupa Birliği perspektifi değişmemeli, yani Türkiye bu tercihini... Bu bir şart mı? O ayrı bir şey, ama bu tercih doğru bir tercihtir.

Benim burada söylemek istediğim şey şudur: Avrupa Birliği'nin riskleri var, avantajları var, dezavantajları var. Bu riskleri azaltmak, avantajları çoğaltmak siyasi iktidarların tarihi sorumluluğundadır. Olaya biraz da değerli hocalarımızın bu süreçte, bu olaya bu noktadan da bakmaları lazım. Acaba, bugün böyle bir Müzakere Çerçeve Belgesi'yle mi oturulmalıydı masaya, yoksa riskleri azaltıp, avantajları çoğaltacak bir büyük sorumluluk duygusuyla olaya yaklaşan, eli kolu bağlı, her şeyi vermeye hazır, kabule hazır bir izlenim yaratan bir hükümet yerine, bir iktidar yerine, Türkiye'nin çıkarlarını elbette gözeten ve avantajları çoğaltacak bir biçimde bir Müzakere Çerçeve Belgesi'ni ortaya çıkarıp bu masaya oturacak bir iktidar mı olmalıydı. Buna biraz açılım getirmek belki değerli bilim adamlarımızın getirmesi gerekirdi; o açıdan bilgilenmemiz gerekirdi.

Bu ortaya çıkan Müzakere Çerçeve Belgesi'ni daha olumlu şartlarda ortaya çıkarıp, masaya öyle oturmak mümkün müydü, değil miydi? O soruya ben cevap almak istiyorum.

İkincisi; bilhassa bu dönemde şöyle bir izlenim yaratıldı: Sanki, Türkiye Avrupa Birliği'ne muhtaç, olaya tek yönlü bakıldı, oysa olayın bir başka yüzü daha var: Madem ki, Avrupa'da devletler bir araya gelmişler, yani 50 yıl kan gölüne dönmüş, insanlar birbirlerini kırmışlar, yani "bir barış olsun bu bölgede" denilmiş. İnsanlar bir arada, birlikte yaşasın.

Asıl amaç, bir küresel barış temin etmekse, bir güvenlik sağlamaksa ve ekonomik açıdan da güçlü bir noktaya gelmekse, burada Avrupa'nın da Türkiye'ye ihtiyacı var. Şu bakımdan söylüyorum: Bu bölgede istikrarsız ve sorunlu bir Türkiye Avrupa Birliği için bir kâbustur, bunu Avrupa Birliği'nin bildiğini zannediyorum.

İkincisi; Avrupa Birliği içinde "Hıristiyan kulübü" tanımlaması hep yapıldı. Avrupa Birliği bir güç gibi gözüküyor, ama hem kendi güvenliği açısından hem de ekonomik geleceği açısından Türkiye'ye muhtaç. Bunu, Avrupa Birliği'nin bildiğini zannediyorum. Eğer Avrupa Birliği bunu biliyor da bilmez gözüküyorsa, siyasi iktidarların bu süreçte bunu bizim bildiğimizi en azından hissettirmeleri lazım. Bu çok önemli, çünkü eğer böyle olsaydı, bu Müzakere Çerçeve Belgesi bu risklerle ortaya çıkmazdı. Çünkü, ben inanıyorum ki, Avrupa'nın, bizim Avrupa'ya muhtaçlığımızın ötesinde, üstünde Avrupa'nın Türkiye'ye daha çok muhtaç olduğunu düşünüyorum, ona inanıyorum. Çünkü, Türkiye'nin özel bir yeri var, hem kültür atlasında, hem inanç atlasındaki özgün yeri, Müslüman kimliği, ama laik yapısıyla, seküler yapısıyla Avrupa Birliği'nin öteden beri tartışılan "Hıristiyan kimliği" adı altındaki tanımlamasını belki de medeniyetler çatışmasının tezinin sihirli reçetesini oluşturacak bir özgün yeri var Türkiye'nin diye düşünüyorum.

Ben bu süreçte, bütün bu artılarımızın yeterince bu görüşmelerde ortaya konulmadığını, bu özelliklerimizin ileri sürülmediğini düşünüyorum ve acaba değerli bilim adamlarımızın bu benim değerlendirmelerim ışığında, içinde sorular da var, nasıl yaklaşacaklar? Onları merakla bekliyorum, teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederiz efendim.

Prof. Dr. ATILLA ERALP- Türkiye'ye muhtaç meselesi konusunda şunu söylemek mümkün: Türkiye'yi dışarıda bırakmanın maliyetinin çok daha yüksek olduğu üzerinde bir görüş birliği oluşuyor. Bakıldığı zaman, özellikle bu Komisyon bunlar üzerinde zaten çalışma yapmış durumda. Türkiye dışarıda bırakılırsa, biraz evvel konuşulan konu, yani onlar bu işi çalışıyorlar, maliye, kâr, zarar hesapları

yapılıyor ve bu anlamda zaten sayısız çalışma var. Son iki-üç yıldır hem Komisyon içinde sayısız çalışma, değişik araştırma merkezlerinin bu konuyla ilgili çalışmaları var. Türkiye'yi dışında bırakmanın o yüzden maliyetinin çok yüksek olduğu noktasına gelinmiş durumda. Ben o anlamda size katılıyorum. 3 Ekim kararları stratejik bir karardı esasında, yani dışarıda bırakmanın maliyeti hesaplanılmış ve o yüzden içeride tutmak istenmiştir.

Avrupa Birliği şuna da bakıyor: Zaman içinde ne olacak? Avrupa Birliği ne olacak? O yüzden ucu açık. Esasında onu bilemiyorlar, Avrupa Birliği'nin ne olacağını bilmiyorlar. Bir düzeyde de bu durum zaman içinde bakılacak bir durum. Ama, Türkiye'yi dışlayacak bir anlayış içinde bulunduğunu zannetmiyorum.

Diğer bir konu, yani şunu da düşünmek lazım: Bence, Haluk hoca da bunu söyledi. Türkiye, Avrupa Topluluğu ve Avrupa Birliği sürecinin içine tam üye olarak daha önce girebilseydi, çok daha olumlu şartlarda girerdi. Bunu da görmek lazım, yani biz geciktikçe, şartlar ağırlaşıyor. Mesela, bugün girmeyelim, 10 yıl sonra girmeye çalışalım, çok daha zor durumda kalır, yani bunu da görmek lazım. Şartların çok ağırlaştığı, hele şimdi şartların ağırlaştığı bir noktada giriyoruz. Şu anda Avrupa Birliği'nde, Avrupa Birliği dinamikleri açısından şartlar ağırlaşıyor. Daha önce girseydik, mesela şöyle bir örnek vereyim: Polonya, Macaristan bunların başladığı noktada biz de başlayabilseydik, aynı şartları biz orada da geciktik, yani bunların hepsini görmek lazım.

Biz bu sürece 1999'dan sonra girdik, 1999'dan sonra zaten şartlar gitgide ağırlaşmaya başladı. Şimdi şartlar çok daha ağır. Sizin dediğiniz gibi daha iyi müzakere edilebilir, tabii ki her zaman edilebilir. Ama, onun içinde ciddi ekipleriniz lazım, bu konuyu iyi bilen insanların lazım. Ne yazık ki, Türkiye 40 yıldır bu işlerin içinde, sizin iktidarınız döneminde de içindedi. Ne kadar iyi biliniyordu? Yani, bunu da hep birlikte düşünmek lazım bir anlamda. O açıdan da bu ekipleri yetiştiremedik, bu ekipleri yetiştiremediğimiz için iyi müzakere de edemezsiniz.

Buna her zaman aynı şekilde bakmaya devam edersek, müzakere de edemeyeceğiz zaten. Yani, "müzakere" derken, zaten uyum süreci, ama bir şekilde de temel meselelerde, mesela şunu, şu an bile düşünmüyoruz. Birçok şeyde uyum içindeyiz, uyum içinde olacağız, ama iki-üç konu var ki, mesela dış ve güvenlik politikaları, sonra adalet ve içişleri meseleleri. Bunlarda pazarlık mümkün, bunlar çünkü şu anda Avrupa Birliği'nin son derece dinamik meseleleri ve bunlarda Avrupa

Birliđi de Őu anda ne yapacađını bilmiyor. Ama, bizim stratejimiz var mı bunlarla ilgili? Halen yok, yani biz halen Őunu dűŐnűyoruz: “Avrupa Birliđi bizi alacak mı bu Őlere, almayacak mı?” Biz sűrekli bekle gűr, 3 Ekim’i de bekleyip gűrmeye alıŐtıđ. Őimdi de on yıl bekle gűr, önemli meseleleri bekleyip, gűrme içine gireceđiz.

Sizin kendinizin oluŐturduđu ekiplerle, çeşitli ekiplerle belli bir hazırlığınız, stratejiniz olur. Siz dersiniz ki, “ben Şu Őilerin içine Şöyle girmeye çalıŐıyorum, Şunu yapacağım, bunu yapacağım” diye. Bunu hem yaparsınız hem de Avrupa’da anlatırsınız. Bunu sadece devlet adamları anlatmaz, sayısız insan anlatır, yani böyle bir ekip çalıŐmasıyla olay bir noktaya gelir.

Tűrkiye bunları yapmadı, bunu da kabul etmek lazım. Tűrkiye yeni yeni bunları yapıyor, açıkçası son iki yıldır yapıyor.

OTURUM BAŐKANI- Haluk senin gűrűŐűn.

Prof, Dr. HALUK GűNUĐUR- Bir-iki cűmle de ben ekleyeyim.

Sayın PaŐamın gűrűŐlerine tekrardan dnűyorum. Biraz evvel çok kısa geçtim, ama ekleyeyim. Kemalizm’le ilgili bir deđerlendirmesi vardı. O soruyu karŐılayamadı, yani zaman nedeniyle, tekrar söz aldıđım için mutluyum. Atatűrk bize ađdaŐ bir toplum armađan etti. Daha da ileri gtűrmemiz gereken bir toplumu emanet etti; bunu anlatmaya bile gerek yok.

Bűtűn devrimlerimizi biz Batı’dan alarak gerçekleŐtirdik. Alfabemizi bugűn Latin harfleriyle yazıyoruz. Bizim laik, ađdaŐ, sekűler yapımız Batı toplumlarından alınmıŐ, Atatűrk’űn bize getirip, kazandırdıđı bir armađan. Bunun yanı sıra biz hukuk devrimimizi baŐtan aŐađıya Batı’dan aldık. Ceza hukukumuzu İtalya’dan aldık, idari hukukumuzu Fransa’dan aldık, ticaret hukukumuzu Almanya’dan aldık, medeni hukukumuzu ve usul hukuklarımızın tamamını İsviçre’den aldık. Bunlar, Atatűrk sayesinde oldu. Kısacası, Atatűrk ađdaŐ deđerleri bűtűn olarak bize hep Batı’yı gűsterdi. Yani, bir yanda Batı, diđer yanda Atatűrk, Kemalizm; ben diyemiyorum PaŐam zűr diliyorum.

Onun için, benim gűrűŐűm o ki, Atatűrk açısından baktıđımda olayı, Kemalizm açısından baktıđımda, Avrupa bűtűnleŐmesi bununla birebir rtűŐuyor. Farklı dűŐűnebilirsiniz, tekrar tekrar sylűyorum saygım var; ama benim gűrűŐűm budur. Kemalizm’le, Avrupa ađdaŐ deđerler bűtűnű bu saydıđım, sıraladıđım bűtűn deđerler birebir rtűŐuyor, bunu sylűyorum bu aŐamada.

Daha iyi bir bütünleşme süreci öngörülebilirdi Müzakere Belgesi pozisyon olarak; ama nereden bakarsanız bakanız, Kürşat beye de bu cevap olacak, bu belgeyi böyle bir teslimiyet belgesi olarak görmek mümkün değil. Bir an için siz alın elinize kalem siz yazınız. Bu Belge Avrupa'nın belgesidir, altında Türkiye'nin imzası yoktur, bu bir anlaşma değildir. Kalem elinize alınız, İstedığınızı yazın, ucunu da kapatın, sonucu da garanti edin. Eğer sonunda uluslararası hukukun genel kuralı olarak, sizin ortaya çıkartacağınız belgeyle varacağınız sonuçtaki anlaşma onaylanmayacak mı? Onaylanacak. Bitti, o noktadan itibaren zaten işi kestirip atarlar.

Onun için, bu Belge önemsizdir demiyorum, ama belgenin içeriğindeki böyle ufak tefek kelimelerin kıymeti harbiyesi zannettiğiniz kadar fazla değil Kürşat bey! Onu söylemek istiyorum.

OTURUM BAŞKANI- Böyle karşılıklı diyalog olunca çok uzuyor. Bir-iki soru sahibi var.

Doç. Dr. KÜRŞAT ESER- 57.Hükümet döneminde bildiğiniz gibi bir ulusal program hazırlanmıştı. Bu ulusal programın altında Milliyetçi Hareket Partisi'nin imzası vardır, ama ondan sonraki süreçte, ulusal program değiştirilmiştir. Dolayısıyla, bizim sürecimiz içerisinde bu şekilde teslimiyetçi bir anlayışa kesinlikle hayır demişiz, bunun özellikle altını çizmek istiyorum.

Burada sizinle biz karşı karşıya geliyoruz gibi bir manzara çıkıyor. Aslında, bu işi yapan mevcut siyasi iktidardır. Dolayısıyla, keşke burada mevcut siyasi iktidarın temsilcisi olsa, bunları ortaya koysaydı.

İkinci bir konu da, ben Helsinki'nin altını çizdim, Helsinki'de kesinlikle aday ülkeler içerisinde "eşit statüyle" ilgili bir ifade var. Ama bugün Hırvatistan ile Türkiye'nin Müzakere Çerçeve Belgesi'ni ele aldığımız zaman, burada çok farklılıkları, daha doğrusu ayrımcılığın olduğunu görebileceğinizi düşünüyorum, teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim.

Prof, Dr. HALUK GÜNUĞUR- Helsinki'de Kıbrıs'la ilgili maddeyi söyleyeyim mi?

OTURUM BAŞKANI- Haluk, bir dakika. Şimdi, bu şöyle anlaşılıyor. Siyasiler, sayın siyasiler alınmaya ve savunmaya geçtiler. Çok teşekkür ederiz Sayın Eser.

Sayın Paşam buyurun.

TUNCER KILINÇ (Emekli Org)- Tekrar dönüyorum, Sayın Haluk hocamız benim sorumu yanlış yorumladılar. Bir defa “dinleyiciler yanlış anlamasın” diye giriyorum. Yanlış yorumladınız, şöyle ki: Tabii ki bugün Türkiye “çağdaşlaşma projesi” diye sunuyor bu Avrupa Birliği’ni. Ona kimsenin bir diyeceği yok. Yüce Atatürk’ün açtığı kaplardan ancak buralara geldiğimize kimsenin bir diyeceği yok. Karşınızdaki muhataplarınız Atatürk’ü silmek istiyor, Kemalizm’i silmek istiyor. Türkiye’den biz bunu söylüyoruz, ama siz böyle anlayarak, cevap verirsiniz kitle yanlış anlar, teşekkür ederim.

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- Sayın Paşam, bir cümle söylememe müsaade edin, eğer böyle bir durum varsa ve ben bunu seçsem, hiç merak etmeyin, sizden daha ileride Türkiye’nin savunusunu yaparım. Öyle olmuyor, resmi belge olarak kimse benim önüme bir şey koymuyor.

OTURUM BAŞKANI- Haluk bir dakika.

Sayın Bakan Ayfer yılmaz söz istediler, buyurun Sayın Bakanım.

AYFER YILMAZ (Önceki Devlet Bakanı)- Çok teşekkür ediyorum.

Sanıyorum, 3 Ekim sonrası Avrupa Birliği ilişkilerimiz deyince ne kadar hazırlıklı olduğumuz bu toplantıda da ortaya çıktı. Biz daha Belgeyi kendi kendimize galiba kabul ettirmeye çalışıyoruz ki, başladığımız olayın yanlışlığı bu. Biz, Türkiye olarak AB’nin önüne oturacaksa, önce kendi pozisyonumuzu ortaya koymamız lazım. Avrupa Birliği’ni daha nerelerde bize iyilik yaptığını görmek yerine, onların karşısına bir ekip olarak, haklarımızı ve bizim oraya katacaklarımızı nasıl iyi savunuyoruz? Onunla gitmemiz gerekirdi. Herhalde o pozisyonu pek bulamıyoruz, birbirimize Avrupa Birliği’nin artı ya da eksi noktalarını anlatıyoruz.

Benim burada soracağım iki-üç kısa soru olacak. Birincisi; “Müzakere Belgesi tek taraflıdır, altında imzamız yok” deniliyor. Bu, Müzakere Belgesi kimi kapsıyor? Avrupa Birliği’ni bağlıyor. Avrupa Birliği benimle masaya otururken, müzakere ilkesini koymuş mu? Koymuş. Peki, sonuç olarak beni bağlıyor mu bu Belge? Bağlıyor, o zaman benim altında imzam olup olmaması konusunda bir açıklık olursa orada aydınlanırsınız.

İkincisi; Katılım Ortaklığı Belgesi'nin koşulları da ortaya çıkmaya başladı. Katılım Ortaklığı Belgesi'nde birçok şimdi konuştuğumuz ve bu belgede olmadığı için içimizin rahatladığı denilen hususlar da gelmeye başlıyor, yani ne konularda? Azınlık konuları, Ermeni konusu ve diğerleri Katılım Ortaklığı Belgesi'ne girecek. Peki, bu süreç içinde bu ikisini birleştirdiğimiz zaman, Müzakere Belgesi bize bazı koşulların altyapısını da ortaya getirecek.

Biraz önce denildi ki, "biz de kendi pozisyonumuzu koyacağız." Anladığım kadarıyla, parantez içinde, bizim pozisyonumuz sadece tarım politikası geldiği zaman, bunu ben yedi yılda değil de beş yılda yaparım demekten başka, yani zamanlamayı belirlemenin dışında bir pozisyonumuz da yok.

Burada, Hocamın dediği bir konu var. Daha ortak güvenlik ve savunma politikası, ki bir yıl Avrupa Parlamentosu'nda çalıştım, zaten yok. Olmayan bir şeyin şu anda de-facto bizim tarafımızdan yerine getirilmesi diye bir şey olmayacak. Belki katkıda bulunuruz, ama bir şeyi sormak için burada Müzakere Belgesi'nin 2 nci maddesi. Biz 2 nci maddeyi neden bu kadar benimsiyoruz? Yani, biz üyeliğe kabul edilmezsek, yani şartları yerine getiremezsek, Avrupa'nın bütün kurumlarına sıkıca bağlanacağız. Bu bizim kararımızdır, bu metinde bulunması niye bizi bu kadar mutlu ediyor? Bu eksik üyeliğin bir anlamı da ben imtiyazlı demek istemiyorum. İmtiyaz, İngiltere gibi olur, üyelik içinde olursunuz, imtiyazınız para birliğine girmemektir; bu bir imtiyazdır. Ama siz serbest dolaşıma katılmayacaksınız, tarım programlarının dışında olacaksınız, sosyal programlara girmeyeceksiniz, bunun adı üyelik değil de, olsa olsa eksik üyelik gibi bir şey olur. Adı üyelik olmaz. O kulüpte, ancak herhalde servis yapan kişi oluruz.

2'nci maddenin bir yorumuyla, aynı zamanda müzakerenin özü olan 10'uncu maddenin 3'üncü fıkrasında, kurumlar arası sözleşmeler, kararnameler, bildirgeler, tavsiyeler, rehberler gibi Birlik çerçevesinde benimsenen ve yasal olarak bağlayıcı olan ya da olmayan diğer belgeler Avrupa Parlamentosu kararlarını kapsıyor mu kapsamıyor mu? Çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- İmza bağlıyor mu? Hemen şunu söylemek lazım: Gayet tabii bu Belgenin altında Türkiye'nin imzası yok. Uluslararası hukuk açısından bu sizi bağlamaz; ancak müzakere süreci içerisinde görüştüğünüz taraf Avrupa Birliği olduğu için, tabii ki sadece bize özgü bir şey değil, bütün aday ülkeler aynı süreçten geçmişlerdir, bizim farklılığımızın ne olduğunu Atilla hoca baştan net bir

biçimde ortaya koydu, o ayrı. Tabii ki, dolaylı olarak gelip bağlıyor, onun da altını çizelim, ama hukuki açıdan değil de-facto bağlıyor, yani müzakereyi yönlendiren, götüren onlar, çünkü siz oraya giriyorsunuz, onlar gelip size girmiyorlar; yani böyle bir fark olduğu için o var.

Biz kendi pozisyonumuzu belirleyeceğiz. Dediğiniz doğrudur, ben zaten sunuşumun içinde de söyledim, bir bilim adamı özlemi içinde hiçbir şeyi sizden saklamıyorum. Açıkça söylüyorum, yani benim müzakere pozisyonum Lozan Antlaşması gibi ya da ne bileyim Versay Antlaşması ya da Postdam Konferansı gibi bir şey değil ki, adam “burada benim mevzuatım var, sen buna tam üye olmak istiyorsan buna uyacaksın” diyor. Nasıl uyacağım? Süreler var, benim müzakere marjım bu sürelerle sınırlı, size yüzde 100 katılıyorum, sizin dediğinize, o öyle. Ama eşyanın doğası, zaten sistem bunu öngörüyor.

AB kurumlarına bağlama ve parlamento kararları Avrupa Parlamentosu kararları *aqui communater*'in bir parçasıdır, topluluk müktesebatının bir parçasıdır, onu tek tek, uzun uzun söylemeyeyim, ama siz de tabii biliyorsunuz. Bunun yanı sıra şunu söyleyeyim *aqui communater*'in bağlayıcı kuralları vardır, tavsiye niteliğinde olanları vardır. Bağlayıcı oranlar, antlaşmalar, doğrudan doğruya bağlar. Onu değiştiren diğer antlaşmalar, mesela tek senet gibi, Maastrik kuralları gibi, Nis Anlaşması gibi vesaire.

“Türe hukuk kuralları” dediğimiz yönergeler, kararlar ve tüzükler. Bunlar da bağlayıcı normlardır, ama Topluluk Adalet Divanı'nın içtihatları “Cezlo” dediğimiz sistem, bu da doğrudan doğruya bağlar, *aqui*'in parçası. Avrupa Parlamentosu'nun tavsiye niteliğindeki kararları *aqui*'in parçasıdır, ama asla Türkiye'yi bağlamaz. Tamamen tavsiye niteliğinde yol göstericidir. Ama *aqui*'in içindedir, Topluluk müktesebatının bir parçasıdır, onun altını çizdiğim bir şey, teşekkür ederim.

Prof. Dr. ATILLA ERALP- Ayfer hanıma ben de bir şey diyeyim.

OTURUM BAŞKANI- Buyurun Atilla bey.

Prof. Dr. ATILLA ERALP- Bu sizin söylediğiniz 2'nci madde, oradaki tam üyelik konusu ve diğer konularla ilgili hepimizin de izlediği gibi Türkiye'de şöyle bir tartışma var: “Önemli olan süreçtir, sonuç önemli değil.” Buna karşı çok ciddi düşünülmesi gerektiğini düşünüyorum. Süreç kadar sonuç önemlidir, hatta sizin söylediğiniz gibi başlangıçtan o olumsuz, yani serbest dolaşım gibi, diğer başka

konulardaki şeyleri de ortadan kaldırmak için uğraşmak lazım. Eğer, bu süreç içinde sizin söylediğiniz eksik üyelik çok farklı üyelik modellerine gidilirse, bu tehlikelerin hepsi mevcut. Onlarda da sürekli olarak dikkatli olmak lazım.

Şu anda tam üyelik çerçevesinde başlayan bir müzakere var. Komisyon mutfağı buna hazırlanıyor, Komisyon başka türlü müzakere edemez, zaten Komisyon bilmiyor, biraz da öyle düşünelim. Komisyon farklı bir müzakere yapmayı şu anda bilmiyor. Komisyon müzakereleri tam üyelik çerçevesinde yürütecektir. Komisyon'daki benim bütün intibam, izlenimim şu anda diğerlerinden farklı bir müzakere açmış değil. Ama süreç içinde üye ülkelerdeki iradeye göre bu farklı noktaya gelebilir. O yüzden de buna çok dikkatli olunmalı, sürekli olarak bunu izlememiz lazım ve tam üyelik dışında hiçbir şeyi de kabul etmemek lazım.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim.

Uzun zamandır mikrofon elinizde, buyurun efendim.

MUSTAFA BİLGE IŞIKTÜRK (Gazeteci-Yazar)- Benim arkadaşlarımıza birkaç sorum olacak. Şimdi, bu bir süreç diyoruz; bize arkadaşlarımız, değerli hocalarımız anlatıyorlar, ama benim gördüğüm şey şu: Arkadaşlarımız gelişmeleri sadece yorumluyorlar, oysa ben üniversite camiasında bilim adamlarımızda gelişmeyi yönlendirecek ve bize yol gösterecek perspektifleri çizeceklerini sanıyordum. Buradaki bizim hükümetimiz, devletimiz, arkadaşımız hepsini söyledi, 50 küsur yıllık olayı söyledi. Biz öyle bir yere geldik ki, sonuçta demek istedi ki, “bütün partiler burada yanlış bir şey varsa, hepsi buna ortaktır, eğer bu suçsa” dedi.

Demek ki, burada stratejik olarak devletimizin asıl yapması gereken strateji belirlemesi eksik kalmış, Partiler bunu yapmışlar. Ben uzun yıllar Almanya'da da kalmış biri olarak Avrupa Parlamentosu'nu, diğer kesimlerin hepsinin içindeyim; bizzat çalışmaların içerisinde olan birisi olarak ben şunu gördüm: Yani, bu olsa da Belge olarak ortaya koyabilsek de, bir arkadaşın güvenliği açısından bunu yapamıyoruz. Şöyle söyleyeyim, benim gördüğüm olay şudur: Bu konuda onlarca kitabım ve çalışmam da var. Ben Türkiye Kriterleri ve Avrupa Birliği adıyla da bir çalışma hazırladım. Bunu, Ali Babacan'a da gönderdik, Ali Babaca'nın söylediği olay şu: “Biz kim oluyoruz da kendi kriterlerimizi karşıya söyleyebiliyoruz” diyor. İşte, Mustafa Kemal'in çocukları bunlar mı? Bana soruyorlar “Avrupa Birliği'ne Türkiye ne zaman girecek” diyorlar. Ben konferanslarımda hep şunu söyledim:” Türkiye, Türkiye

olmaktan çıktığı zaman” dedim. Bunun tarihi de var, elimizde haritası da var arkadaşlar. 29 Ekim 2023 günü Türkiye Avrupa Birliği'nin tam üyesi olacak, bakın Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yılında ve o günün Türkiye'nin haritası elimizde, Ankara ve çevresinde altı vilayetimiz kalıyor; yani mini Türkiye Cumhuriyeti olarak giriyorsunuz.

Diğer bir şey de şu: Ben, Haluk hocamdan, diğer arkadaşlarımızdan hep şunu beklerdim: Yani, işin içerisinde birileri olarak “biz Avrupa Birliği'ne üye olacağız” diyorlar. Ben bunu kabul etmiyorum, şunu kabul ediyorum. Avrupa Birliği'ne ortak olunur. Dolayısıyla, biz Mustafa Kemal'in Türkiye'sinin evlatları olarak, kendi Türkiye'mizin kriterlerini önce koyalım. Bunu koyamadığımız için ne yaptık yıllardır, 50 küsur yılda? Türkiye Cumhuriyeti'nin ne kadar kırmızı çizgisi varsa, kırmızı çizgilerimizin hepsine kırmızı halı serdik, başka da hiçbir şey yapmadık.

Ben o anlamda da dayatılan şartları ortaya koydum. Önümüzdeki hafta bir dergide çıkan bir yazıda şunu söyledim: “Dayatılan şartlar o kadar ağır ki, bana göre bu müzakere değil, mütareke” dedim. Bu şartlar altında biz, stratejik araştırma kurumları, üniversiteler, devlet, hükümet, hepimiz birlikte gerçekten Türkiye'nin olmazsa olmazlarını ortaya koyup bir strateji belirleyecek miyiz? Başmüzakerecimizle gidebilecek şeyi ortaya koyabilecek miyiz? Bunu koyduğumuz zaman, Avrupa Birliği'nin karşısında kazanırsınız arkadaşlar.

Ben onların psikolojisini çok iyi biliyorum, yıllardır içinde yaşadım. Bu nedenle de onlarda masaya vuran kazanır. Ama gerçekten de masaya boşu boşuna vurmuyacaksınız, bileceksiniz ülkenizin değerlerini. Oradan biri çıkıyor “yıllardır Türkiye Avrupa'yla Asya'nın arasında köprüdür” diyor. Yani, buna gülüyorum, yeter artık bu siyasetin yaptığı. Bize göre, tıpkı Nasrettin Hoca üstadımızın dediği gibi “dünyanın merkezi Türkiye'dir” stratejik belirlemesi temelinde biz kendi kalkınmamızı, kendi stratejilerimizi ortaya koymalıyız. Bu temel çerçeve içerisinde de oradan bir de çıkıp “Avrupa olmadı, Asya'yla birleşelim” diyor. Niye, bu kadar aciz miyiz, illa gidip bir yere kapaklanacak mıyız biz? Oysa bunun yerine biz kendi stratejimizi belirlemeliyiz, dünyanın merkezi Türkiye demeliyiz.

Bir diğer tarafta şu: Arkadaşlarımız “Avrupa Birliği istediği zaman müzakereyi durdurabilir ya da askıya alabilir” diyor. Arkadaşlar; bana göre uluslararası hukuk dilinde bunun adı sadece “hukuk dilidir” hep bunu gördük, her olayımızda gördük.

1974 Kıbrıs Harekatı'mızda da gördük, bize uygulanan ambargolarda da gördük, bugün de görüyoruz, her yerde görüyoruz.

Bana göre bir tek bir şey vardır güç, gücünüz varsa haklısınız, o halde Türkiye'mizi bir güç yapalım. Bu temel çerçeve içerisinde soruyorum arkadaşlarıma, üniversite camiasında; biz, Türkiye olarak gerçekten Avrupa Birliği'ne direkt giren değil, eşit ortak statüsüyle hareket eden çerçevede neler yapabiliriz, bununla ilgili neler yapabileceğimizi bize anlatınız lütfen, teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI- Efendim, teşekkür ederiz.

SALONDAN- Ben, Mevlana'nın bir sözüyle başlamak istiyorum: "artık yeni bir şey söylemek lazım" Beyefendinin sözlerine de katılıyorum ve şunu sormak istiyorum: Bir vatandaş olarak bundan 10 yıl sonra ulusal egemenlik, coğrafi konumumuz, ekonomimiz, tarımımız konusunda her birimizin yakın çevresi, çocuklarımızı da göz önüne alarak, aklımız ve vicdanımızla nasıl bir ülkede yaşamayı hedefliyoruz ki, buna göre bazı birlikleri "destekliyoruz, desteklemiyoruz"un dışında adımlarımızı buna göre nasıl atmalıyız? Akademisyenler bu konuda nasıl bir çalışma yapıyorlar, siyasiler nasıl bir çalışma yapıyor? Doğrusu bunu merak ediyorum.

Örneğin, demin akademisyen olarak artıları, eksileri konusunda bir çalışma yapıldı mı? "bilmiyorum" denildi. Buna biraz şaşım, üniversitelerimiz bu konuda neler yapıyorlar? Doğrusu merak ettim, teşekkür ederim.

Prof. Dr. ATİLLA ERALP- Pardon, ben onu üniversitelerle ilgili söylemedim, siyasi kadrolarla ilgili söyledim. Yani anlatabiliyor muyum? O ayrımı ortaya koyalım.

SALONDAN- Ben o zaman soru soruyorum, merak ettim, teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI- O zaman, Haluk bey çok kısa bir şey söyleyecek.

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- Bu konuyla ilgili son kez mi bana geldi söz?

OTURUM BAŞKANI- Evet ve çok kısa.

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- Sondan başlayayım, hanımefendi ileride hangi yaşamı planlıyoruz? Çağdaş düzeyde insanlarımızın, çocuklarımızın gelişmiş bir düzeyde ekonomik açıdan, kültürel açıdan, sosyal açıdan bir ülke düşünüyorum. Bir örnek veriyorum, bu size bir mesaj niteliğinde olsun. "1978'de tarihsel şansı kaybettik" dedim. O tarihte üç ülke Avrupa Birliği'ne başvurdu, o zamanki Avrupa Topluluğuna Yunanistan, İspanya, Portekiz. Yunanistan'ın milli geliri 2100 dolardı,

bizim milli gelirimiz 1 850 dolardı, İspanya'nın milli geliri 2 200 dolardı, Portekiz'in milli geliri 1 920 dolardı. Ben bunların hepsini araştırdım.

Aradan 20 sene geçti, şimdi bakıyoruz yaşam standardına. 1- Türkiye'nin milli geliri 5 bin dolar civarında, hadi satın alma paritesiyle 6 bini geçiyor. İspanya'nın milli geliri 22 bin dolar olmuş, Yunanistan'ın milli geliri 18 bin dolar olmuş, Portekiz'in milli geliri 20 bin doları geçmiş. Bu bir mesaj, bu çok önemli bir şey, ben fanatik bir Avrupa hayranı değilim, onu da net biçimde söylüyorum. Ben Türk insanının yaşam standardının yukarıda olmasını istiyorum. Eğer, ben bugün İsviçre gibi bir ülke olsam, Avrupa Birliği'ne girmek ister miyim? İsviçre girdi mi? Yok. Norveç gibi olsam, 38 bin dolarla Avrupa Birliği'nde ne işim var benim, zenginliklerimi niye onlarla paylaşayım, deli divane miyim ben?

2- Artılarla ilgili, partiler yapmamış olabilir. Benim şahsi bir araştırmam var. Bana çıkınca adresini verir misiniz? Ben size bir kitabımı yollayayım. Bu konuda artılarla ilgili olarak. Kurumlara bağlanmak, Ayfer hanım çok güzel bir nokta dedi. Yani, "üyelik olmazsa, Avrupa Birliği'nin kurumlarına bağlanacağız, bu bir sevinç" Hayır hayır asla yok. Ben burada almışım, cebimde ya tam üyelik ya hiçbir zaman üyelik yok. Yani, öyle eğri-büğrü ikinci sınıf, üçüncü , beşinci sınıf üyeliği ben kabul etmem, ya tam üye olacağım ya da sistemin dışındayım. O zaman, değerli arkadaşlarımıza katılırım. Söylediler, onun altını özellikle çiziyorum. Öyle uydur-kaydır bağlanma söz konusu değil.

Benim şahsi görüşüm budur. Yani ya tam üyelik ya da öyle ikinci, beşinci sınıf içinde serbest dolaşımın olmadığı böyle bir şey yok. Eğer, bunu yürütemezsem de çekilirim, masadan ayrılırım, kalkarım, kimse de beni zorlamaz. Artı, benim gireceğim aşamada Avrupa Birliği'nin hangi fiziki tablo içinde olacağını da kimse bilemez. Belki, o tarihte bundan 12-13 sene sonra ben de Avrupa Birliği'ne girmekte bir yarar, çıkar görmeyeceğim. Bunun niye düşünmüyorsunuz? Bir de bu var, bunun altını özellikle çizmek istiyorum. Eşit statüde dediği de onun ne olduğunu anlayamadım.

OTURUM BAŞKANI- Sertaç kısa bir şey söyleyecek ve bağlayacağız.

Prof. Dr. SERTAÇ HAMİ BAŞEREN- Efendim ben müsaade ederseniz iki kelime söylemek istiyorum. Çok değinmek istediğim konular vardı, ama en sonuncusundan Haluk ağabeyin bıraktığı yerden devam edeyim. Hiçbir uluslararası örgüte girildiğinde, ekonomik refah gelecek diye bir şey yok. Biz bu ekonomik refah

yolunda da gitmiyoruz. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde acayiplikler var. Türk dış ticaret politikasını yapamıyoruz, bundan istifade edemiyoruz. “300 dolardan 3 bin dolara, 3 bin dolardan, 5 bin dolara çıktı” diyor. Ben de söyleyeyim: Dış ticaret ağığı 40 milyar dolara çıktı, cari açık da 20 milyar dolar oldu. Bu gidiş doğru değil. acayiplikler var, bu ilişki dözeltmeli. Bu böyle olmaz, her tarafı abuk sabuk.

OTURUM BAŞKANI- Sayın Rektörüm buyurun.

Prof. Dr. MEHMET HABERAL- Teşekkür ediyorum.

Önce bu Avrupalıları tebrik ediyorum; gerçekten tebrik ediyorum. O kadar marifetliler ki, bizi o kadar güzel kandırıyorlar ki, bizi o kadar güzel oyalıyorlar ki, bakın, değerli konuklar; saatlerce buradayız. Ben bu saatler içerisinde asgari bir böbrek takardım. Bir karaciğere de hazırlık yapardım. Adamlar bu oyunu o kadar güzel oynuyor ki, inanınız, bakın bizim toplumumuzu nasıl meşgul edecekler, acaba nasıl oyalayacaklar ve bu güzelim, bu atalarımızın bize emanet ettiği bu ülkeyi nasıl daha fazla sömüreceklerinin hesabı yapıyor.

Sayın Günuğur’a ben “hoş geldin” diyorum. Eğer, Başkent Üniversitesi’nin kurallarını benimserse, hiç şüphesi olmasın, Türkiye Cumhuriyeti de asgari 20-30 bin dolar seviyesine çıkacaktır. Çünkü bu Kurumun kuralı hafta 7 gün, gün 24 saattir. Zaten benim toplumumun en önemli özelliği de, maalesef en önemli hastalığı da çalışmamaktır, az çalışmaktır, her ne kadar Atamız “Türk Milleti çok çalışkandır” diyorsa da, maalesef biz onun bu söylediğine layık olamıyoruz.

İkincisi; maalesef benim ülkemde, bunu her zaman söyledim, kişisel çıkarlar daima toplumsal çıkarların önünde tutulduğu içindir ki, bugün benim ülkem onun bunun karşısında böyle adeta suçluymuş gibi, adeta sanki tarihin hesabını verecekmiş gibi bir duruma düşürölüyor. Bunları kabul etmek mümkün değildir. Benim ülkem, kıtaları birbirine bağlayan bir ülkedir ve bunu defalarca buradan söyledim, bir kere daha söylüyorum: Benim ülkem dünyanın anahtarıdır. Yeter ki, o anahtarı çok iyi kullanacak yönetimler bu ülkenin başına gelsin. Ben bunu 25 sene önce Amerika’da söylüyordum. Maalesef aradan 25 sene geçti, henüz o anahtarı çok iyi kullanacak yönetimler bu ülkenin başına gelmedi.

Üçüncüsü; Sayın Günuğur Atatürk bu ülkeyi kurdu, onun bunun lütfüyle kurmadı. Eğer, birimizden birimiz Atatürk’ün söylediğini yanlış anlıyoruz. Atatürk “biz bu ülkeyi kurduk, sizin göreviniz - yanı bizlerin görevi- bu ülkeyi asrın medeniyet

düzeyine çıkartmaktır, hatta onu da aşmaktır” diyor. Ben de ilk konuşmamda “çok şükür, benim ülkem en az başlıca konularda asrın medeniyet düzeyini yakaladı ve zaman zaman da artık onu aşmaya başladı, neden? Çünkü, dünyada birtakım ilkler artık bu ülkede yapılıyor. Türkiye bu düzeye geldi. Dolayısıyla, Atatürk demedi ki, örnek Avrupa’dır ha, orayı örnek alın. Atatürk bilimsel olarak bize yol gösterdi ve ne dedi? “Benim manevi mirasım akıldır, bilimdir” dedi.

Buna bağlı olarak biliyorsunuz, son zamanlarda ben bunu bütün dünyada da yazdım, globalleşme, küreselleşme; maalesef bu da yanlış anlaşıldı, sanki toplumların ulusal nitelikleri ortadan kalkacak. Öyle değil, ulusallaşmanın veyahut da globalleşmenin, küreselleşmenin özelliği teknolojiyi kullanmak gerek. Ben ne yapıyorum? Amerika’da eğer bir şey yeni yapılıyorsa ben onu alıyorum, Japonya’da ne yapılıyorsa ben onu alıyorum. Bu bilim adamı olarak benim görevim. Avrupa’da bir şey yapılıyorsa onu alıyorum, tersine size söyleyeyim: Bugün Türkiye’de bizim yaptıklarımızı da onlar alıyorlar, işte Türkiye bu durumda.

Gelelim, tekrar bu Avrupa Birliği’ne. Yine baştan söyledim, hâlâ nasıl ki o gün benim inancım, Avrupa Birliği bir ekonomik organizasyondur, bugün de Avrupa Birliği bir ekonomik organizasyondur. Bu benim anlayışımdır. Avrupa Birliği demek, ülkelerin istiklallerini elinden alacak bir organizasyon değildir. Bu gayet güzel planlanıyor, ben şimdi bütün panelistlere soruyorum: Acaba, Avrupa Birliği’ne üye olan hangi ülkenin etnik sorunları o ülkede gündeme getirilmiştir? Acaba, Avrupa Birliği’ne üye olan hangi ülkenin sınırları tartışılır duruma getirilmiştir? Akarsuları tartışılır duruma gelmiştir, getirilmiştir ve size söyledim, daha dün akşam, umarım bazıları dinlemiştir, Avrupa Birliği sözcüsünün söyledikleri “Türkiye eğer Ermeni soykırımını kabul ederse, Türkiye Ermenilere eğer kapılarını açarsa, Türkiye eğer ruhban okulunu açarsa, ondan sonra ancak Avrupa Birliği’ne girer” ifadesini kullanmış. Böyle bir şeyi kabul etmek mümkün mü? AB’ne üye olmak başka şey.

Ben devletleri insanlara benzetiyorum değerli konuklar; bunu yine burada zaman zaman söyledim, sizin gücünüz, yani beni mazur görün, ama benim toplumdaki yerim, benim şahsi gücüme bağlıdır. Her birimizin toplumdaki yeri o sizlerin, kusura bakmayın şahsi gücüne bağlıdır. Dolayısıyla, Türkiye Cumhuriyeti’nin uluslararasıdaki gücü de bu devletin gücüne bağlıdır. Bu gücün kaynağı da bu ülkedir, bu ülkenin insanıdır. Yine söyledim, Atatürk’ün söylediği gibi, ne Avrupa’nın planı, ne Amerika’nın planı, ne Japonya’nın planıdır. Biz gücümüzü bu toplumdan

almadığımız sürece nereye girersek girelim, hiçbir zaman giremeyiz zaten, çünkü masanın etrafına oturduğunuz zaman, en az karşınızdaki kadar sizin de güçlü olmanız gereklidir ki, sizleri söylediği gibi ekonomik şartlarınızı veyahut da, sizin menfaatlerinizi tartışa bilesiniz. Eğer, böyle bir gücünüz yoksa bunu yapamazsınız. Maalesef, işte bizim özellikle son zamanlarda yaşadığımız gibi. Benim ülkem hiçbir dönemde bu kadar zedelenmedi, böyle bir zedelenmeyi de kabul etmem mümkün değildir değerli konuklar. Biz eğer kendimiz güçlü olmazsak, kendi kaynaklarımızı kendimiz bilime dayanarak, bilimden güç alarak, özellikle üniversitelerden güç alarak, ben gerek Üniversitelerarası Kurul'da, gerekse Rektörler Konseyi'nde, gerekse bu toplantılarda hep şunları söylüyorum, diyorum ki ülkemizde herkesin mazereti olabilir, Cumhurbaşkanlarının mazereti olabilir, Başbakanların mazereti olabilir, bakanların, milletvekillerinin olabilir, herkesin mazereti olabilir; biri asla mazeret beyan edemiz, o da üniversitelerdir, o da bizleriz. Gayet tabii, bu ülkenin yöneticileri hata yapacaktır, çünkü her şey bilgiye dayanıyor değerli konuklar. Bilginin kaynağı da üniversitelerdir. Maalesef, özellikle son zamanlarda da üniversitelerimizin halini görüyoruz, ama hiç kimse unutmamasın, bu ülkede üniversiteler güçlü olduğu alanda, Türkiye Cumhuriyeti Atatürk'ün çizdiği asrın medeniyet düzeyine ulaşacak ve onu da aşacaktır.

Hepinize teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI- Efendim, saatlerdir buradayız, oldukça verimli bir fikir alışverişi oldu. Bütün katılımcılara çok teşekkür ediyoruz.

Müzakere süreci biraz zorlu geçecek diyorlar, ama siyasi erkin başında, "ülkeyi pazarlamakla mükellefim" diyen bir siyasi erk var iken, herhalde bu süreç biraz uzamayacak, oldukça tartışmalı geçecek. Bundan sonraki toplantıyı AB kriterlerinin Atatürk'ün bağımsızlık anlayışıyla ne kadar bağdaştığı konusunda bir tartışmayı ben öneriyorum.

----&----